

TEISĖJŲ TARYBA

L. Sapiegos g. 15, LT- 10312 Vilnius, tel. (8 5) 251 4188, faks. (8 5) 268 5187

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai

El. p.: rastine@tm.lt, a.pupinyte@tm.lt

TAIS

2018-05-04 Nr. 36P-57-(7.1.10)

DĖL PASTABŲ LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 89 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTUI NR. 18-2081 PATEIKIMO

Teisėjų taryba, susipažinusi su pateiktu derinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 89 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. 18-2081 (toliau – Įstatymo projektas), iš esmės pritardama Įstatymo projekto tikslams, pagal kompetenciją teikia pastabas ir pasiūlymus dėl jame siūlomų teisinio reguliavimo priemonių ir jų įgyvendinimo pasekmių.

Įstatymo projektu siūloma įtvirtinti, kad nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamąjo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujantys psichologai yra specialistai BPK prasme, kurie padeda apklausti nepilnamečių, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. Tuo pačiu siūloma suderinti BPK 89 ir 180 straipsnio nuostatas ir papildyti specialisto apibrėžimą nustatant, kad specialistas yra ne tik reikiamų specialių žinių ir įgūdžių turintis asmuo, kuris atlieka objektų tyrimą ir pateikia išvadą arba paaiškinimus jo kompetencijos klausimais, bet ir *kuris dalyvauja atliekant tyrimo veiksmus*. Teisėjų tarybos vertinimu, teisės akto rengėjo siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos nėra pakankamos užtikrinant baudžiamojo proceso normų aiškumo, nedviprasmiškumo principų įgyvendinimą.

Siekiant teisinio reglamentavimo išsamumo, glaustumo, pastovumo, specialisto institutas BPK turėtų būti tikslinamas, laikantis konstitucinio teisinės valstybės principo, turi būti užtikrinamas teisinio reguliavimo nuoseklumas ir vidinė darna, t. y. plečiamas bendresnio pobūdžio nuostatomis, kurios apimtų specialisto dalyvavimą visuose baudžiamojo proceso veiksmuose, ir atliekamuose ne tik su nepilnamečiais.

1. *Dėl specialisto instituto BPK.* Įstatymo projekto 1 straipsniu siūloma pakeisti BPK 89 straipsnio 1 dalį, nustatant, kad specialistas yra ne tik reikiamų specialių žinių ir įgūdžių turintis asmuo, kuris atlieka objektų tyrimą ir pateikia išvadą arba paaiškinimus jo kompetencijos klausimais, bet ir *kuris dalyvauja atliekant tyrimo veiksmus*.

Šiuo metu galiojančiame BPK nustatyta, kad specialistas dalyvauja atliekant ikiteisminį tyrimą ir nagrinėjant bylą teisme. Specialistas gali atlikti tokias funkcijas: objektų apžiūrą (BPK 207 straipsnis), objektų tyrimą (BPK 205 straipsnio 3 dalis), pateikti išvadą (BPK 90 straipsnis), dalyvauti tyrimo ar teismo veiksmuose arba taikant procesines prievartos priemones (BPK 180, 236 straipsniai), teikti paaiškinimus savo kompetencijos klausimais (BPK 89 straipsnis). Pavyzdžiui, teismo medikai yra kviečiami į įvykio vietą, padeda apžiūrėti lavoną ir pan. Paaiškinimus specialistai gali teikti ir teikia tiek dėl parengtų savo išvadų, tiek dėl dalyvavimo procesiniuose veiksmuose. Taigi, specialistas gali dalyvauti atliekant ne tik ikiteisminio tyrimo veiksmus, bet

LIETUVOS
TEISMAI

apskritai esant poreikiui dalyvauti procesiniuose veiksmuose, ir atliekamuose ne tik su nepilnamečiais. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, įvertinus, kad specialistai esant poreikiui baudžiamajame procese yra kviečiami dalyvauti ne tik atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus, bet ir procesiniuose teismo veiksmuose, siūlytina specialisto sąvoką plėsti, numatant, kad specialistas yra reikiamų specialių žinių ir įgūdžių turintis asmuo, kuris atlieka objektų tyrimą ir pateikia išvadą arba paaiškinimus jo kompetencijos klausimais arba *dalyvauja atliekant baudžiamojo proceso veiksmus*.

2. *Dėl psichologo teisinio statuso BPK.* Įstatymo projektu numatyta, kad nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujantys psichologai yra specialistai, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą.

Pagal BPK 186 straipsnio 5 dalį, proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į nepilnamečio liudytojo ar nepilnamečio nukentėjusiojo apklausą privalo būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. Atsižvelgiant į tai, kad psichologas laikytinas specialistu BPK prasme, jo dalyvavimas aktualus, visų pirma, apklausiant nepilnamečius, nes psichologas, remdamasis savo žiniomis, padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgdamas į jo socialinę ir psichologinę brandą. Psichologas, būdamas kvalifikuotu tarpininku tarp vaiko (jo šeimos narių, artimųjų, atstovo) ir teisininko (ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo), padeda apklausti nepilnametį asmenį pats formuluodamas klausimus taip, kad (netraumuojant nepilnamečio) būtų galima gauti kuo tikslesnius parodymus apie bylai reikšmingas aplinkybes.

Sutiktina, kad teismo psichologo dalyvavimas apklausiant vaikus ikiteisminiame tyrime ir teisminiame procese – viena iš pagrindinių teismo psichologo pareigybei priskiriamų funkcijų. Nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujančio psichologo paskirtis – padėti apklausti ikiteisminiame tyrime ir teismo procese dalyvaujančius asmenis – nepilnamečius, įskaitant ir mažamečius (BPK 186 straipsnio 5 dalis, 188 straipsnio 5 dalis, 272 straipsnio 4 dalis, 280 straipsnio 1 dalis). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujančio psichologo darbą sudaro ne tik dalyvavimas apklausoje. Siekiant padėti teisėsaugos institucijų subjektams surinkti su byla ar įvykiu susijusią informaciją, psichologas gali dalyvauti atliekant ne tik nepilnamečių apklausas, bet ir kitus baudžiamojo proceso veiksmus, atliekamus su nepilnamečiais (pavyzdžiui, parodymų patikrinimą vietoje, akistatą).

Svarbu pažymėti ir tai, kad psichologas taip pat gali dalyvauti apklausiant suaugusįjį liudytoją ar nukentėjusįjį, pavyzdžiui, jei asmuo turi psichinio pobūdžio trūkumų, tačiau nėra neveiksnius, apklausai gali tekti taikyti specifinius jos būdus, todėl psichologo pagalba tada gali būti vertinga.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei įvertinus tai, kad padėti apklausti nepilnametį, atsižvelgiant į jo socialinę ir psichologinę brandą, yra tik viena iš pagrindinių nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujančio psichologo pareiga, siūlytina tikslinti BPK, nustatant, kad nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujantys psichologai yra specialistai, kurie padeda apklausti nepilnametį, atsižvelgiant į jo socialinę, ir psichologinę brandą, esant poreikiui dalyvauja atliekant ir kitus baudžiamojo proceso veiksmus, atliekamus ne tik su nepilnamečiais.

3. *Dėl psichologo atsakomybės.* Įstatymo projekto 2 straipsniu siūloma nustatyti, kad, jeigu psichologo prašoma pateikti išvadą ar paaiškinimus jo kompetencijos klausimais, jis įspėjamas dėl

atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą. Svarstyti, ar siūlymas BPK įtvirtinti specialisto atsakomybę tik pagal BPK 163 straipsnį už trukdymą atlikti ikiteisminį tyrimą ar nagrinėti bylą yra proporcinga priemonė siekiamam tikslui įgyvendinti.

Pažymėtina, kad psichologas savo pareigas turi vykdyti tinkamai ir atsakingai, savo kompetencijų ribose, pavyzdžiui, susipažinęs su bylos medžiaga ir duomenimis, užtikrinti šių duomenų konfidencialumą teisės aktų nustatyta tvarka, tinkamai padėti apklausti nepilnamečius ir kt. Todėl tuo atveju, kai psichologas baudžiamajame procese kviečiamas dalyvauti kaip tarpininkas, padedantis apklausti nepilnamečius, BPK (186, 188 272, 273, 280 straipsniuose) taip pat turėtų būti įtvirtintas teisinis psichologo atsakomybės reglamentavimas. Todėl siūlytina BPK įtvirtinti nuostatas, reglamentuojančias ir atsakomybę psichologui, netinkamai padedančiam apklausti nepilnamečius.

4. *Dėl specialisto teisių baudžiamajame procese.* Siekiant užtikrinti specialisto dalyvavimo baudžiamajame procese veiksmingumą, galimybes specialistui tinkamai vykdyti įstatymu numatytas funkcijas, specialistui turi būti suteiktos ir teisės, užtikrinančios jo funkcijų tinkamą realizavimą. Manytina, kad baudžiamojo proceso įstatyme turėtų būti įtvirtinamos bendrosios specialisto teisės, palyginus su BPK 86 straipsniu, apibrėžiančiu eksperto teises, pavyzdžiui, susipažinimas su bylos medžiaga ir duomenimis; prašymas pateikti papildomą medžiagą, reikalingą išvadai pateikti ir kt.

5. *Dėl valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovo teisinio statuso BPK.* Baudžiamajame procese siekiant baudžiamojo proceso operatyvumo ir efektyvumo bei tinkamai apsaugoti vaikų interesus baudžiamojo proceso metu, dalyvauja baudžiamąjį procesą vykdančys pareigūnai (ikiteisminio tyrimo tyrėjai, prokurorai, teisėjai) bei kiti asmenys, kurių funkcijos skirtingos – vieni atstovauja ir gina nepilnamečių, padeda užtikrinti jo teises, kiti – padeda pareigūnams tinkamai surinkti įrodymus (specialistai, ekspertai). Šiuo metu galiojančioje BPK 186 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta galimybė į ikiteisminio tyrimo ar teismo nagrinėjimo metu vykdomą nepilnamečio liudytojo ar nukentėjusiojo apklausą kviešti psichologą arba valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovą, kurie padeda apklausti nepilnamečių, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą. BPK 186 straipsnio pakeitime, įsigaliosiančiame š. m. liepos 1 d., patikslintos valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovo, dalyvaujančio nepilnamečių apklausoje, funkcijos – stebėti, ar nepažeidžiamos nepilnamečio teisės apklausos metu. Atsižvelgiant į tai, kad valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas irgi dalyvauja atliekant baudžiamojo proceso veiksmus, t.y. apklausiant nepilnamečius, turi būti laikomas specialistu BPK prasme, svarstyti dėl siūlymo tikslinti įstatymo projektą, jame numatant ir valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovo procesinį statusą.

6. Siekiant tinkamai apsaugoti vaikų interesus ir tinkamai užtikrinti vaikų teises baudžiamojo proceso metu ir specialisto procesinio instituto teisinio reglamentavimo nuoseklumą, Teisėjų tarybos vertinimu, turėtų būti tobulinamas ne tik BPK, bet ir kiti procesą reglamentuojantys teisės aktai, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas.

Pirmininkas

Rimvydas Norkus

Rimantė Valkavičienė, tel. (8 5) 2683406, el. p. rimante.valkaviciene@teismai.lt

(Originalas nebus siunčiamas)

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius,
tel.: (8 5) 271 7154 / 271 7178, faks. (8 5) 271 8551, el. p. bendrasisd@vrm.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188601464

Teisingumo ministerijai

2018-03-05 Nr. 1D-1204
Į 2018-02-23 Nr. (1.36) 2T-127

DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

Vidaus reikalų ministerija, išnagrinėjusi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 89 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą (toliau – projektas), teikia šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Projekto 1 straipsnyje keičiamo Baudžiamojo proceso kodekso 89 straipsnio 5 dalyje nustatoma, kad jeigu nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujančio psichologo prašoma pateikti *išvadą ir paaiškinimus* jo kompetencijos klausimais, jis įspėjamas dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą. Taigi ši nuostata suponuoja, kad nurodytas psichologas *inter alia* teiks *išvadas*. Jei šios išvados laikytinos „specialisto išvadamis“, kurių teisiniai pagrindai nustatyti Baudžiamojo proceso kodekso 90 straipsnyje, siūlytina kartu keisti Baudžiamojo proceso kodekso 90 straipsnio 1 dalį, t. y. joje patikslinti specialisto išvados pateikimo momentą (laiką), kuris šiuo metu siejamas tik su pavesto *objektų tyrimo atlikimu*, nes pagal keičiamo Baudžiamojo proceso kodekso 89 straipsnio 1 ir 5 dalių nuostatas psichologai *neatlieka objektų tyrimo*, bet *dalyvauja atliekant tyrimo veiksmus (nepilnamečių apklausas)*, taigi ir išvadas teiks ne atlikę objektų tyrimą, bet dalyvaudami atliekant tyrimo veiksmus ir (ar) juos atlikus.

2. Nepritariame projekto aiškinamojo rašto 12 punkto teiginiui, kad įgyvendinant projekto nuostatas valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų tiesiogiai nereikės, nes juo tik patikslinamas psichologo, kaip proceso dalyvio, teisinis statusas. Aiškinamojo rašto 4 punkte teigiama, kad: *Įstatymo projektu siūloma aiškiai įtvirtinti, kad nepilnamečių nukentėjusiojo, liudytojo, įtariamojo ar kaltinamojo apklausoje dalyvaujantys psichologai yra specialistai BPK prasme*. Taip pat patikslinus psichologo, kaip specialisto, procesinį statusą, *taps aiškios* tokios proceso dalyvių ir teisėsaugos institucijų pareigūnų galimybės baudžiamajame procese kaip nušalinimas, specialisto kvietimas į teismo posėdį, jo atsakomybė, *taip pat psichologo dalyvavimo baudžiamajame procese išlaidų pripažinimo proceso išlaidomis, jų atlyginimo ir išieškojimo tvarka*. Taigi, priėmus projektą, psichologai bus pripažinti specialistais ir, vadovaujantis Baudžiamojo proceso kodekso 103–105 straipsniais, proceso išlaidos jiems turės būti atlyginamos iš ikiteisminio tyrimo įstaigų, prokuratūros ar teismo lėšų, vadovaujantis Liudytojams, nukentėjusiesiems, ekspertams, specialistams ir vertėjams išmokėtinų sumų dydžio nustatymo ir apmokėjimo baudžiamajame procese ir administracinių

Atkurta
Lietuvai

nusižengimų teisejoje tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 524 „Dėl Liudytojams, nukentėjusiesiems, ekspertams, specialistams ir vertėjams išmokėtinų sumų dydžio nustatymo ir apmokėjimo baudžiamajame procese ir administracinių nusižengimų teisejoje tvarkos aprašo patvirtinimo“. Pagal projekte siūlomą teisinį reguliavimą ir 2018 m. liepos 1 d. įsigaliosiančiame Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 186, 188, 272, 280 ir 283 straipsnių pakeitimo įstatyme Nr. XIII-217 nustatytą teisinį reguliavimą, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pateiktais preliminariais skaičiavimais, policijai kasmet prireiktų ne mažiau kaip 600 tūkst. eurų. Atsižvelgdami į tai, siūlome tikslinti projekto aiškinamojo rašto 12 punktą, t. y. nurodyti lėšas, kurių prireiks projektui įgyvendinti.

Vidaus reikalų viceministras

Česlovas Mulma

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
GENERALINĖ PROKURATŪRA**

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
El. p. noreply@lrs.lt
m.zukiene@tm.lt

2018-02-28 Nr. 17. *L* - 1245
Į 2018-02-23

**DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ NR. 18-2082 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO“ IR NR.
18-2081 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL
LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 89 STRAIPSNIO
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO PATEIKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMUI“**

Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje išnagrinėjus 2018-02-23 gautus Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 89 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas) Nr. 18-2082 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 89 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektą Nr. 18-2081 teikiamos šios pastabos:

1. Įstatymo projekte numatytam pasiūlymui papildyti BPK 89 straipsnį nauja dalimi, kuri įtvirtintų baudžiamajame procese dalyvaujančio psichologo kaip specialisto statusą, pritariame tačiau manome, kad siūloma redakcija taisytina. Įstatymo projekte pernelyg susiaurintos psichologo kaip specialisto baudžiamajame procese funkcijos numatant tik nepilnamečių apklausas ir išvados ar paaiškinimų pateikimą. Baudžiamojo proceso įstatymas nedraudžia kviesti psichologą padėti apklausti ne tik nepilnamečius, bet ir nukentėjusiuosius, turinčius specialių poreikių (BPK 36² straipsnis), ar kitus asmenis, todėl atsižvelgiant į šią aplinkybę manytina, kad Įstatymo projekte siūlomos BPK 89 straipsnio 5 dalies redakcija turėtų būti atitinkamai tikslinama.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 89 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui pastabų neteikiame.

Generalinio prokuroro pavaduotojas

Darius Karčinskas

Dainora Miliūtė, tel. 266 23 47, el. p. dainora.miliute@prokuraturos.lt

LIETUVOS APELIACINIS TEISMAS

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 40/1, LT-01503 Vilnius, tel. 8 706 63433, faks. 8 706 63060, el. p. apeliacinis@apeliacinis.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 191831183

2018-05-31 Nr. 122/03 122
I 2018-04-27 Nr. (136)2T-289

Lietuvos Respublikos
teisingumo ministerijai

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 326 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR KODEKSO PAPILDYMO 46¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO

Lietuvos apeliaciniame teisme gautas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 326 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – Projektas). Susipažinę su Projektu siūlomais BPK pakeitimais ir šį projektą lydimaisiais dokumentais, teikiame šiuos pastebėjimus.

Dėl BPK 46¹ straipsnio:

Aiškinamajame rašte nurodoma, kad BPK nenumatant privalomo procesinių dokumentų siuntimo registruota pašto siunta neįmanoma užtikrinti, kad proceso dalyviai gaus procesinius dokumentus. Todėl siūloma BPK papildyti 46¹ straipsniu, kuriame būtų nustatytas privalomas svarbių procesinių dokumentų siuntimas registruota pašto siunta. Projekto rengėjų manymu, toks teisinis reguliavimas užtikrins procesinių dokumentų įteikimą adresatui.

Kyla abejonių dėl to, ar siūlomas teisinis reguliavimas iš tikrųjų pasieks jam keliamus tikslus, t. y. kiekvieną kartą siunčiant procesinius dokumentus registruota pašto siunta jie bus įteikiami jų adresatui. Tai, kad ne visada pavyksta įteikti procesinius dokumentus paprastai lemia ne įteikimo būdas, o kitos objektyvios aplinkybės, pavyzdžiui, asmuo neatsiima procesinių dokumentų pašte, nebegyvena deklaruojamu (žinomu) adresu ir pan. Tačiau iš aiškinamojo rašto nematyti, ar tokios aplinkybės yra įvertintos. Jei tai buvo padaryta, tai neaišku, kodėl aiškinamajame rašte vis tiek suabsoliutinamas šis procesinių dokumentų įteikimo būdas. Siūlytina, svarstant šiuos BPK pakeitimus dėl privalomo procesinių dokumentų įteikimo būdo, pasisakyti ir dėl situacijų, kai nepavyksta įteikti procesinių dokumentų adresatui tokiu būdu, t. y. aptarti, kokių papildomų priemonių tokiu atveju turėtų imtis institucijos. Manytina, kad asmens teisių užtikrinimas priklauso ne nuo įteikimo būdo, o nuo to, ar asmuo gauna tokį dokumentą. Todėl siūlant tokį teisinį reguliavimą svarbu atsakyti ir į klausimą, kada procesinis dokumentas laikomas įteiktu, preziumuojama, kad asmuo yra tinkamai apie jį informuotas.

Atkreipiamas dėmesys, kad Projekto autoriai neatsižvelgė ir į kitus galimus procesinių dokumentų įteikimo būdus, pavyzdžiui, procesinio dokumento įteikimas po procesinio veiksmo atlikimo. Šiuo atveju, mūsų manymu, trūksta aiškumo ir suderinamumo su kituose BPK straipsniuose įtvirtintu reguliavimu, pavyzdžiui, BPK 310 straipsnis (nuosprendžio nuorašų

įteikimas). Kyla klausimų ir dėl to, kodėl akcentuojamas dokumentų siuntimas, tačiau nenurodomi kiti galimi įteikimo būdai, išskyrus BPK 8¹ straipsnyje įtvirtintą. Pavyzdžiui, neatsižvelgta į BPK 218 straipsnio 1 dalį, kurioje įtvirtinta, kad apie ikiteisminio tyrimo pabaigą nukentėjusiesiems ir civiliniams ieškovams gali būti pranešama specialiaame interneto tinklalapyje ir elektroninio pašto adresais. Jei šiuo siūlomu straipsniu siekiama užtikrinti, kad procesiniai dokumentai būtų realiai įteikiami adresatams, tai turėtų būti aptariamas ne vienas įteikimo būdas, o jų visuma bei tarpusavio santykis.

Svarstyta, ar neturėtų būti įtvirtintas konkretus procesinių dokumentų sąrašas, kuriuos privaloma siųsti registruota pašto siunta. Šiuo atveju konstrukcija „kiti procesiniai dokumentai, kuriais įforminamos proceso dalyvių teisės ir pareigos“ nėra visiškai tinkama, nes ji sukuria neaiškią ir neapibrėžtą situaciją. Keliamas klausimas, ką reiškia įforminamos teisės ir pareigos? Teisės ir pareigos gali būti sukuriamos, pakeičiamos ar panaikinamos.

Taip pat norime atkreipti dėmesį į siūlomą naujo straipsnio vietą BPK – Trečio skyriaus „Proceso dalyvių teisių užtikrinimas“ pirmas skirsnis „Asmens teisių užtikrinimo pagrindai“. Iš Projekto matyti, kad siūlomo naujo BPK straipsnio turinys iš esmės skirtas vienam procesinių dokumentų įteikimo būdai. Todėl siūlytina persvarstyti ir šio straipsnio vietą BPK. Galimai jis turėtų būti įtvirtintas prie bendrųjų nuostatų, pavyzdžiui, Antrame skyriuje „Pagrindinės šio kodekso sąvokos“. Juolab kad būtent šiame skyriuje nurodomos ir proceso dalyvių turimos teisės.

Dėl BPK 326 straipsnio:

Projektu siekiama įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimą (toliau – Konstitucinio Teismo nutarimas). Projekto autoriai siūlo pakeisti tik BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punktą, įtvirtinant papildomą pagrindą, kuris leistų apeliacinės instancijos teismui panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti šiam teismui: „kai ištyrus ir įvertinus įrodymus apeliacinės instancijos teisme galėtų būti padarytos išvados, kad veikos faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ar veika gali būti perkvalifikuota, ir tai gali lemti esminį nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą“. Nors, kaip matyti, iš aiškinamojo rašto šiais pakeitimais įgyvendinama Konstitucinio Teismo nutarimo rezoliucinė dalis, tačiau neišsprendžiamas tokių pakeitimų taikymo apimties klausimas ir santykis su BPK 320 straipsnio nuostatomis dėl apeliacijos ribų.

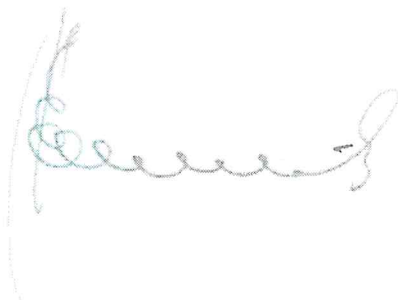
Mūsų vertinimu, BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas reglamentavimas turi būti toks, kad užtikrintų, jog sprendimas dėl baudžiamosios bylos perdavimo iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui būtų priimamas tik išimtiniais atvejais. Svarbu, kad pagal galiojantį reglamentavimą, apeliacinės instancijos teismas tikrina fakto ir teisės klausimus, taip pat turi teisę atlikti įrodymų tyrimą, jei pirmosios instancijos teismas neišsamiai jį atliko. Be to, veikos faktinės aplinkybės ir jos kvalifikavimas gali būti keičiami ne tik bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, bet ir apeliacinio proceso metu. Todėl siūlomi pakeitimai negali būti susiję su neišsamiu bylos nagrinėjimu pirmosios instancijos teisme, o turi būti nulemti apeliacijos ribų, kurias apibrėžia pateikti apeliaciniai skundai. Mūsų vertinimu, apeliacinės instancijos teismas galimybe perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui galės vadovautis tik tuomet, kai, įvertinus bylos duomenis, bus būtina peržengti apeliacinių skundų ribas (nesilaikyti principo *tantum devolutum quantum appellatum*), nes nepaduotas atitinkamo turinio bloginančiais pagrindais apeliacinis skundas, o neperžengus ribų neįmanoma priimti teisingo procesinio sprendimo. Todėl svarstyta, ar tai neturėtų atsispindėti ir BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto turinyje.

Taip pat siūlytina svarstyti, ar tais atvejais, kai prokuroras, nukentėjusysis ir (ar) civilinis ieškovas yra padavę apeliacinius skundus, tačiau juose neprašoma pakeisti iš esmės faktinių aplinkybių ir (ar) perkvalifikuoti veiką, neturėtų būti įtvirtintas kitoks reglamentavimas, kuris leistų ir apeliacinės instancijos teismui išspręsti šį klausimą, o ne grąžinti iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Galimos situacijos, kai prokuroro, nukentėjusiojo ir (ar) civilinio

ieškovo apeliaciniu skundu prašoma atlikti tam tikrus tyrimo veiksmus ir juos atlikus nustatomos iš esmės skirtingos faktinės aplinkybės nuo pirmosios instancijos teismo nustatytųjų ir (ar) kyla klausimas dėl veikos perkvalifikavimo į sunkesnę. Šiuo atveju, manytina, kad byla neturėtų būti perduodama iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, o svarstyti su siūlomais pakeitimais įtvirtinti reglamentavimą leidžiantį tokią bylą išnagrinėti apeliacinės instancijos teisme. Tai padėtų užtikrinti ir teisę į teisingą bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką. Kiekvienas perdavimas bylos iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui savaime prailgins proceso trukmę. Todėl siūlytina įvertinti ir siūlomų pakeitimų galimą įtaką proceso trukmei, nes iš aiškinamojo rašto nenustatyta, kad tokia aplinkybė yra įvertinta.

Konstitucinis Teismas nutarime nekonstatavo, kad BPK 320 straipsnyje įtvirtintas reguliavimas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Todėl Projekto autoriai, manytina, nesiūlo patikslinti BPK 320 straipsnio nuostatų. Tačiau matyti tam tikri prieštaravimai ir neatitikimai tarp BPK 320 straipsnio nuostatų ir siūlomų BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto pakeitimų. BPK 320 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad apeliacinės instancijos teismas gali peržengti apeliacinių skundų ribas tik tuomet, kai, nustačius esminius BPK pažeidimus, būtina patikrinti, ar neturėjo *neigiamos* įtakos kitiems nuteistiesiems. BPK 320 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad „pabloginti nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali tik tuo atveju, kai dėl to yra prokuroro, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo skundai.“ Be to, „padėtis negali būti pabloginta daugiau, negu to prašoma apeliaciniame skunde.“ Naujais BPK pakeitimais siūloma numatyti galimybę grąžinti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teisme, kuris galimai priims sprendimą, kuris pablogins minėtų asmenų padėtį lyginant su ankstesniu sprendimu. Todėl siūlytina svarstyti, ar nereikėtų BPK įtvirtinti, kad bylos perdavimas iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui nėra suprantamas, kaip nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimas.

Teismo pirmininkas

Algimantas Valantinas

TEISĖJŲ TARYBA

L. Sapiegos g. 15, LT-10312 Vilnius, tel. (8 5) 251 4188, faks. (8 5) 268 5187

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
El. p.: rastine@tm.lt
TAIS

2018-05-31 Nr. 36P-73-(7.1.10)
I 2018-05-02 pranešimą

DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ NR. 18-5418 IR 18-5417 DERINIMO

Teisėjų taryba, įvertinusi derinimui Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektą Nr. 18-5418 ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projektą Nr. 18-5417 (toliau – Projektas), iš esmės pritardama teisės aktų projektams, teikia pastabas ir pasiūlymus dėl siūlomų teisinio reguliavimo priemonių ir jų įgyvendinimo pasekmių.

Projekto 1 straipsniu siūloma papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą (toliau – BPK) 46¹ straipsniu, numatančiu, kad nuosprendis, nutartis, nutarimas, šaukimas, kiti procesiniai dokumentai, kuriais įforminamos proceso dalyvių teisės ar pareigos, ir jų nuorašai baudžiamojo proceso dalyviams siunčiami registruotąja pašto siunta, išskyrus BPK 8¹ straipsnyje nurodytus atvejus.

1. Diskutuotina dėl Projekto rengėjo sprendimo 46¹ straipsnyje selektyviai išvardinti BPK numatytus procesinius dokumentus – nuosprendį, nutartį, nutarimą, šaukimą, kurie baudžiamojo proceso dalyviams turės būti siunčiami registruotąja pašto siunta, nepagrindžiant ryšio su kitomis aktualiomis BPK nuostatomis. Pastebėtina, kad, pavyzdžiui, teismo priimanos nutartys, kuriomis išsprendžiami procesiniai klausimai ir kurios nėra skundžiamos, bylos dalyviams nėra siunčiamos.

2. Projekte siūloma BPK 46¹ straipsnio redakcija nustatytas nebaigtinis procesinių dokumentų, kurie turėtų būti siunčiami registruotąja pašto siunta, sąrašas, iš kurio taip pat nėra aišku, ar registruotąja pašto siunta turėtų būti siunčiami tik teismo, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno parengti procesiniai dokumentai, ar taip turėtų būti teikiami ir proceso dalyvių procesiniai dokumentai (pavyzdžiui, civilinis ieškinys, apeliaciniai, kasaciniai skundai ir pan.). Nevienareikšmį normos vertinimą lemia ir BPK 46¹ straipsnio dispozicijoje vartojama pernelyg abstraktaus ir vertinamojo pobūdžio formuluotė „kiti procesiniai dokumentai, kuriais įforminamos proceso dalyvių teisės ir pareigos“. Tokia nuostata suponuoja, kad prieš siunčiant dokumentus proceso dalyviams kiekvienu atveju reikės nustatinėti, ar siunčiamas dokumentas „įformina“ tam tikras atitinkamo proceso dalyvio teises ar pareigas. Dėl šios priežasties gali būti susiduriama su neaiškiu praktiniu siūlomo teisinio reguliavimo įgyvendinimu (pavyzdžiui, ar registruota siunta turėtų būti siunčiami ir pranešimai apie bylos nagrinėjimą apeliacinės ar kasacinės instancijos teisme), ir dėl to siūlomas teisinis reguliavimas tam tikrais atvejais gali būti netaikomas ar taikomas netinkamai, arba jo aiškinimas ir taikymas gali būti nevienodas.

3. Siūlomame teisiniame reguliavime nustatoma tik viena procesinių dokumentų įteikimo registruota pašto siunta išimtis, t. y. BPK 8¹ straipsnyje numatyti atvejai. Pažymėtina, kad asmenys į apklausą ikiteisminio tyrimo metu gali būti šaukiami telefonu ar kitais būdais (BPK 182 straipsnis).

Be to, bylos nagrinėjimo metu taikytini ir kiti nagrinėjimo teisme dalyvių šaukimo į posėdį būdai, pavyzdžiui, informaciją paskelbiant specialiaame interneto tinklalapyje ir proceso dalyvių nurodytais elektroninio pašto adresais (BPK 236 straipsnis). Papildomai pastebėtina, kad teismo šaukimai ir kiti teismo registruotąja pašto siunta siunčiami procesiniai dokumentai gali būti įteikiami su grįžtamąja įteikimo pažyma arba be jos, taigi, reguliuojant procesinių dokumentų įteikimo būdus baudžiamajame procese, svarbu įvertinti ir šį aspektą bei galimai numatyti atvejus, kai tai yra tikslinga. Be to, siūlytina įvertinti ir BPK nenurodytų kitų įteikimo būdų poreikį (pvz., per pasiuntinių paslaugų teikėjus, antstolius ir (ar) kt.).

Apibendrinant tai, kas aukščiau išdėstyta, siūlytina svarstyti dėl Projekto siūlomos teisinės priemonės tinkamumo ir pakankamumo. Siekiant užtikrinti teisinį aiškumą bei užkirsti kelią nevienodos dokumentų siuntimo, įteikimo baudžiamojo proceso dalyviams praktikos, procesinių dokumentų siuntimo registruotąja pašto siunta reglamentavimas tikslintinas, jį sistemiškai suderinant su galiojančiomis BPK nuostatomis, be kita ko įvertinant ir tai, kokią reikšmę pasirinktas procesinių dokumentų siuntimo būdas gali turėti proceso operatyvumo užtikrinimo aspektu, t. y. kad nebūtų ilginami bylos nagrinėjimo proceso terminai.

4. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad nors Projekto aiškinamajame rašte nurodoma, jog priėmus įstatymo projektą išaugs teismų, prokuratūros ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pašto išlaidos, todėl prireiks papildomų finansinių išteklių įstatymo įgyvendinimui, tačiau konkreti papildomo poreikio suma nėra apskaičiuota. Teisėjų tarybos nuomone, teikiant Projektą svarstyti Lietuvos Respublikos Seimui, tikslinga numatyti konkretų valstybės biudžeto poreikį teisės aktų pakeitimų, kurių įsigaliojimo data numatoma 2019 m. sausio 1 d., įgyvendinimui, kad šis poreikis būtų apsvarstytas ir įtrauktas į 2019 m. valstybės biudžetą. Teismams reikalingą papildomą lėšų poreikį pašto paslaugoms projekto rengėjui apskaičiuoti galėtų padėti Nacionalinė teismų administracija.

Pirmininkas

Rimvydas Norkus

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius,
tel.: (8 5) 271 7154 / 271 7178, faks. (8 5) 271 8551, el. p. bendrasisd@vrm.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188601464

Teisingumo ministerijai

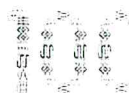
2018-05-14 Nr. 1D-2483
Į 2018-04-27 Nr. (1.36)2T-289

DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

Vidaus reikalų ministerija, išnagrinėjusi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projektą (toliau – Projektas), teikia šias pastabas ir pasiūlymus:

Projektu siūloma papildyti Baudžiamojo proceso kodeksą (toliau – Kodeksas) 46¹ straipsniu, siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2017 m. vasario 8 d. pažymoje Nr. 4D-2016/1-1118 pateiktas rekomendacijas dėl teisinio reguliavimo, susijusio su procesinių dokumentų įteikimu proceso dalyviams, tobulinimo, numatant, kad nuosprendis, nutartis, nutarimas, šaukimas, kiti procesiniai dokumentai, kuriais įforminamos proceso dalyvių teisės ar pareigos ir jų nuorašai, baudžiamojo proceso dalyviams būtų siunčiami *registruotąja pašto siunta*, išskyrus tuos atvejus, kai baudžiamosios bylos duomenys tvarkomi elektronine forma ir asmuo sutinka gauti procesinius dokumentus elektroninių ryšių priemonėmis.

Pažymėtina, kad keičiamo Kodekso 46¹ straipsnio dispozicijoje išvardytų dokumentų sąrašas nėra baigtinis, nėra aiški tokių procesinių dokumentų apibrėžtis, neišskirti tie procesiniai dokumentai, kurie privalo būti *įteikti* ar *paskelbti pasirašytinai* (pvz., Kodekso 60, 125, 133, 177, 187, 220 ir kiti straipsniai), šaukimas prilygintas procesiniams dokumentams, kurių pagrindu gali būti tiesiogiai realizuojamos asmens teisės (nutartis, nuosprendis, nutarimas). Pažymėtina, kad šaukime nurodytų sąlygų neįvykdymas atsakomybę proceso dalyviui užtraukia tik tuo atveju, jei buvo įteiktas pasirašytinai, taigi jis negali būti prilyginamas procesiniam dokumentui, kuriuo įforminamos proceso dalyvių teisės ir pareigos. Be to, policija, siekdama efektyvinti veiklą ir užtikrinti teisėtus proceso dalyvių interesus, pastaraisiais metais tiek materialinius, tiek žmogiškuosius išteklius investavo į informacinių technologijų įdiegimą, plėtrą ir efektyvų jų panaudojimą baudžiamajame procese. Šiuo metu patvirtintas projektas dėl *elektroninių paslaugų portalo įkūrimo*, taip siekiant įdiegti nemokamą, visiems proceso dalyviams prieinamą paslaugą, kurios paskirtis – realizuoti galimybę proceso dalyviams efektyviai naudotis savo procesinėmis teisėmis (teikti prašymus, skundus, gauti informaciją apie jų registraciją ir nagrinėjimo rezultatus, gauti procesinių dokumentų nuorašus, šaukimus ir pan.).

Atkurtai
Lietuvai

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad galiojančiame Kodekse nereglamentuota, koku būdu (registruotąja ar neregistruotąja siunta) išsiunčiami procesiniai dokumentai, siuntimo būdo taikymas priklauso nuo paties procesinio dokumento rengėjo ir pasirenkamas atsižvelgiant į proceso dalyvio charakteristiką, operatyvumo poreikį ir kitus aspektus. Pažymėtina, kad, įgyvendinus viešosios ir kriminalinės policijos veiklos organizavimo pakeitimus, policijos įstaigos darbą organizuoja taip, kad pareigūnai, kuriems pavesta priežiūros paskirtoje teritorijoje funkcija, ne mažiau kaip 50–70 proc. darbo laiko praleistų prižiūrime teritorijoje, atlikdami tiesiogines jiems pavestas funkcijas. Taip, siekiant veiklos efektyvumo bei minimalių teisės pažeidimų nagrinėjimo ir tyrimo terminų, prioritetas teikiamas tiesioginiam bendravimui su proceso dalyviais ir reikalingų dokumentų įteikimui jiems asmeniškai (šiuo tikslu užtikrinama veikla ne darbo valandomis, kad būtų reali galimybė rasti asmenis jų gyvenamosiose vietose).

Be to, imperatyviam reikalavimui procesinius dokumentus siųsti registruotąja pašto siunta įvykdyti reikėtų *nepagrįstai didelių papildomų administracinių ir finansinių išlaidų*. Pažymėtina, kad registruotos pašto siuntos kaina susideda iš šios siuntos siuntimo įkainio, kuris skiriasi, atsižvelgiant į adresato zoną (pvz., vieno lapo siuntimas Lietuvoje kainuoja nuo 0,25 iki 0,45 Eur be PVM), ir registruotos pašto siuntos registravimo įkainio (0,58 Eur be PVM). Procesinių dokumentų siuntimas registruotąja pašto siunta kainuoja vidutiniškai *dvigubai* daugiau nei neregistruotąja pašto siunta. Policijos duomenimis, administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo procesiniams dokumentams, kuriuos Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas įpareigoja siųsti kaip registruotąsias pašto siuntas, parengti reikia dvigubai daugiau laiko (pvz., kad parengtų 500 registruotų laiškų, turi dirbti 2 darbuotojai, o neregistruotų laiškų kiekiui apdoroti užtektų ir vieno darbuotojo). Svarbu ir tai, kad vidutiniškai *20 proc. visų registruotųjų pašto siuntų grįžta neįteiktos*, jas tenka *siųsti pakartotinai*, o tai dar labiau didina išlaidas. Neregistruota pašto siunta paliekama pašto dėžutėje, o registruota pašto siunta privalo būti *įteikta asmeniškai*. Paštininkai paštą pristato darbo metu, kai namuose dažniausiai nieko nėra. Šiuo metu nėra galimybės pateikti preliminarus lėšų poreikio, tačiau konstatuotina, kad jei būtų priimtas keičiamo Kodekso 46¹ straipsnis, policijai *prireiktų papildomų finansinių išteklių tokio įstatymo nuostatomis įgyvendinti*.

Atsižvelgę į tai, kas išdėstyta, manome, kad Kodekso pakeitimo būtinumas neturi būti grindžiamas pavienių neigiamų atvejų analize, siūlant regresyvas ir įgyvendinamų ilgalaikių tikslų neatitinkančias nuostatas. Todėl siūlome atsisakyti Kodekso papildymo 46¹ straipsniu, o Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2017 m. vasario 8 d. pažymoje Nr. 4D-2016/1-1118 pateiktas rekomendacijas dėl teisinio reguliavimo tobulinimo siūlome įgyvendinti baudžiamąjį procesą reglamentuojančiais įstatymų įgyvendinamaisiais teisės aktais (pvz., generalinio prokuroro įsakymu), numatant konkrečius išimtinius atvejus, kada procesinis dokumentas turi būti siunčiamas registruotąja pašto siunta.

Vidaus reikalų viceministras

Česlovas Mulma

D. Cicėnas, tel. 271 8521, el. p. dainius.cicenas@vrm.lt
K. Ardinavičienė, tel. 271 7870, el. p. kristina.ardinaviciene@policija.lt
E. Maziliauskienė, tel. 271 9875, el. p. egle.maziliauskiene@policija.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJA

Teisingumo ministerijai

2018-05-09 Nr. ((1.19 E-0206)-5K-1808180)-
6K-1802597

I 2018-04-27 Nr. (1.36) 2T-289

DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

 Atkurtai
Lietuvai

Finansų ministerija išnagrinėjo Teisingumo ministerijos pateiktą derinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projektą (toliau – Įstatymo projektas) ir informuoja, kad pagal kompetenciją pastabų ir pasiūlymų neturi.

Pažymėtina, kad Įstatymo projektas neįvertintas finansiškai. Atkreipiame dėmesį, kad Įstatymo nuostatos turės būti įgyvendinamos iš atitinkamoms institucijoms valstybės biudžete patvirtintų asignavimų.

L. Mangevičienė, tel. 239 0119

TM-įstatym.+pr.+baud2.proceso+kodek.

Biudžetinė įstaiga
Lukiškių g. 2, LT-01512 Vilnius

Tel. (8 5) 239 0000
Faks. (8 5) 279 1481

El. paštas finmin@finmin.lt
<http://www.finmin.lt>

Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių
asmenų registre, kodas 288601650

LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲ TYRIMŲ TARNYBA

Lietuvos Respublikos
teisingumo ministerijai
El.p. rastine@tm.lt

2018-05-08

Nr. 4-01-3557

DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT) susipažino su siūstu derinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 326 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 46 (1) straipsniu įstatymo projektu.

Minėtam projektui iš esmės pritariame. Vis dėlto, siūlytume naujame BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkte, trečioje nuo apačios eilutėje išbraukti žodį „veikos“. Pažymėtina, kad baudžiamajame procese gali susiklostyti tokia situacija, kai pirmosios instancijos teismas nenustatys nusikalstamos veikos įvykio fakto, o apeliacinės instancijos teismas atitinkamas aplinkybes įvertins priešingai. Tokiu atveju reguliavime numatant galimybes nustatyti, kad ne „veikos“, o apskritai faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo, būtų apimtos visos galimos situacijos.

STT, įvertinusi papildomų valstybės biudžeto asignavimų poreikį įstatymui įgyvendinti, informuoja, kad tam kasmet jai preliminariais skaičiavimais galėtų reikėti papildomų 3 800 (trijų tūkstančių aštuonių šimtų) eurų.

Direktoriaus pavaduotojas

Egidijus Radzevičius

Mantas Žemaitis, tel. (8 706) 62 754, el. p. mantas.zemaitis@stt.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS
GENERALINĖ PROKURATŪRA

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
el. paštu lina.kucinskaite@tm.lt

2018-05-03 Nr. 17.2- 2559

DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO TEISĖS AKTŲ PROJEKTAMS NR. 18-5418 IR NR. 18-5417

Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, susipažinusi su pateiktais derinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektu Nr. 18-5418 ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 46¹ straipsniu įstatymo projektu Nr. 18-5417, šiems projektams pritaria, pastabų ir pasiūlymų neturi.

Generalinio prokuroro pavaduotojas

Darius Karčinskas

V. Kebedienė, tel. (8 5) 250 0913, el. p. valentina.kebediene@prokuraturos.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

Gedimino pr. 56, LT-01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, faks. 8 706 65138, el. p. ombuds@lrs.lt

Albertui Litvinovič
Keidžių km.
Jašiūnų sen.
Šalčininkų r.

2016-02-09 Nr. 4D-2016/1-1118 /3D-368

Lietuvos Respublikos
ministrui pirmininkui Sauliui Skverneliui

Valstybės garantuojamos teisinės
pagalbos tarnybos direktorei
Anželikai Banevičienei

DĖL ALBERTO LITVINOVIČ SKUNDO

Siunčiame Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus pažymą Nr. 4D-2016/1-1118.

PRIDEDAMA. 11 puslapių.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL ALBERTO LITVINOVIČ SKUNDO PRIEŠ VALSTYBĖS GARANTUOJAMOS TEISINĖS PAGALBOS TARNYBĄ IR VILNIAUS APSKRITIES VYRIAUSIOJO POLICIJOS KOMISARIATO ŠALČININKŲ RAJONO POLICIJOS KOMISARIATĄ

2017-02-09 Nr. 4D-2016/1-1118
Vilnius

I. SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo Alberto Litvinovič (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos (toliau vadinama – VGTPT) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neatsakant į asmens prašymą dėl teisinės pagalbos suteikimo ir nesikreipiant į Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (toliau vadinama – Vilniaus aps. VPK) Šalčininkų rajono policijos komisariatą (toliau vadinama – Šalčininkų r. PK), bei Šalčininkų r. PK pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neatsakant į VGTPT paklausimą (toliau vadinama – Skundas).

2. Pareiškėjas Skunde, be kitų aplinkybių, nurodo:

2.1. „2016-05-31 VGTPT padaviau prašymą suteikti man teisinę pagalbą byloje Nr. 01-1-68485-15, prašiau iš Šalčininkų r. PK išreikalauti nutarimo pripažinti mane nukentėjusiuoju kopiją“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „Po mėnesio pradėjau domėtis, kodėl per tokį ilgą laikotarpį nebuvo gauta jokio sprendimo. Prašiau išreikalauti nutarimo kopiją, nes tyrėja J. pasakė, kad minėtą kopiją turi išreikalauti tarnyba“;

2.3. „Pasirodė, kad tarnyba per pusantro mėnesio neišreikalavo nutarimo kopijos, tyrėja teigia, kad ji negavo jokio prašymo pateikti tarnybai nutarimą, o tarnybos tarnautoja paaiškino, kad tarnyba išsiuntė paklausimą 2016 m. birželio mėnesio pradžioje“;

2.4. „[...] praradau teisę susipažinti su byla, kurioje esu nukentėjusysis.“

3. Pareiškėjas prašo atlikti tyrimą dėl Skunde išdėstytų aplinkybių.

II. TYRIMAS IR IŠVADOS

Nustatytos reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2016-08-08 raštu Nr. 4D-2016/1-1118/3D-2319 kreipėsi į VGTPT administraciją, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. VGTPT pareigūnai 2016-08-24 raštu Nr. (2.2) NO-2-5242 Seimo kontrolierių informavo:

4.1. „Pareiškėjas Tarnybai 2016-06-01 pateikė prašymą, reg. Nr. (2.2) VTP-1-2052, suteikti antrinę teisinę pagalbą baudžiamojoje byloje ikiteisminio tyrimo metu [...], prireikus atstovauti pirmos instancijos teisme, taip pat parengiant civilinį ieškinį, atleidžiant nuo bylinėjimosi išlaidų“;

4.2. „Tarnyba, išnagrinėjusi Pareiškėjo prašymą, reg. Nr. (2.2) VTP-1-2052, suteikti antrinę teisinę pagalbą, metinę pajamų ir turto deklaraciją antrinei teisei pagalbai gauti, deklaracijos duomenis pagrindžiančius dokumentus, ir vadovaudamasi [Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-04-27 nutarimu Nr. 468 „Dėl asmenų turto ir pajamų lygių antrinei teisei pagalbai gauti nustatymo“ (toliau vadinama – Nutarimas)] Nutarimu? nustatė, kad pareiškėjo nurodytų pajamų vertė viršija nustatytą I pajamų lygį, tačiau neviršija II pajamų lygio. Pareiškėjo nurodyto turto vertė neviršija I turto lygio. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (toliau – Įstatymas) 14 str. 5 d. 2 p. nustatyta, kad valstybė garantuoja ir apmoka 50 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų, jeigu nustatomas II asmens turto ir (arba) pajamų lygis. Tai reiškia, kad kitus 50 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų privalo apmokėti pareiškėjas. Tarnybai pateiktame prašyme [...] Pareiškėjas pažymėjo, kad sutinka apmokėti antrinės teisinės pagalbos išlaidas, tačiau nenurodė, kad yra supažindintas su galima preliminarą antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma”;

4.3. „Tarnyba, atsižvelgdama į tai, kad Pareiškėjas nenurodė, kad yra supažindintas su galima preliminarą antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma, 2016-06-07 išsiuntė Pareiškėjui (prašyme nurodytu adresu [...]) raštą Nr. (2.2) NO-2-3423, kuriuo informavo apie galimą preliminarą išlaidų už antrinę teisinę pagalbą sumą, taip pat paprašė laisva forma patvirtinti, jog jis yra susipažinęs su galima preliminarą antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma. Raštas Pareiškėjui išsiųstas paprastu paštu 2016-06-08 [...]”;

4.4. „Per Tarnybos rašte nustatytą 30 dienų terminą Pareiškėjas nepateikė jokio atsakymo į Tarnybos raštą. Su Tarnyba telefonu tik susisieikė advokatas V. K., kuris nurodė, jog užpildė Pareiškėjui prašymą, reg. Nr. (2.2) VTP-1-2052, suteikti antrinę teisinę pagalbą ir žino, kad Pareiškėjui antrinė teisinė pagalba reikalinga baudžiamojoje byloje tik civilinio ieškinio parengimo ir žalos atlyginimo klausimu”;

4.5. „Pareiškėjas prie 2016-06-01 prašymo Nr. (2.2) VTP-1-2052 suteikti antrinę teisinę pagalbą nebuvo pateikęs dokumento, patvirtinančio, jog yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje Nr. 01-1-68485-15, todėl Tarnyba 2016-07-18 raštu Nr. (2.2) NO-2-4260 kreipėsi į Šalčininkų r. PK [...], prašydama per 5 darbo dienas atsiųsti ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimo arba teismo nutarties, kuria Pareiškėjas pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje [...], kopiją”;

4.6. „Tarnyba, per nustatytą terminą negavusi nutarimo pripažinti Pareiškėją nukentėjusiuoju kopijos, taip pat nepavykus telefonu susisiekti su Šalčininkų r. PK [...], 2016-08-09 raštu Nr. (2.2) NO-2-4916 pakartotinai paprašė Šalčininkų r. PK [...] atsiųsti ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimo arba teismo nutarties pripažinti Pareiškėją nukentėjusiuoju [...] kopiją. Pakartotinis prašymas buvo išsiųstas registruota paštu siunta [...]”;

4.7. „2016-08-16 su Tarnyba telefonu susisieikė Vilniaus aps. VPK [...] vyresnioji tyrėja D. B. Ji paprašė Tarnybos atsiųsti 2016-07-18 rašto Nr. (2.2) NO-2-4260 kopiją. 2016-08-16 Tarnyba išsiuntė prašomo rašto kopiją elektroniniu paštu. Jokio atsakymo į šį raštą nebuvo gauta. 2016-08-18 Tarnyba elektroniniu paštu pakartotinai paprašė tyrėjos D. B. atsiųsti nutarimo pripažinti Pareiškėją nukentėjusiuoju kopiją. Tyrėja elektroniniu paštu informavo, kad neturi galimybės atsiųsti prašomų dokumentų, kadangi ikiteisminio tyrimo medžiaga perduota Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Šeštojo skyriaus prokurorui G. B. [...]. Tarnybai 2016-08-22 telefonu pavyko susisiekti su prokuroru G. B. ir pateikti jam prašymą atsiųsti Tarnybai nutarimo, kuriuo Pareiškėjas pripažintas nukentėjusiuoju, kopiją. Prokuroras tą pačią dieną elektroniniu paštu persiuntė Tarnybai 2015-12-14 nutarimo [...] kopiją [...]”;

4.8. „Tarnyba, gavusi 2015-12-14 nutarimo, kuriuo Pareiškėjas pripažintas nukentėjusiuoju, kopiją, 2016-08-23 sprendimu Nr. 2.2-(NTP-2)-16-T-2052-13509 suteikė jam antrinę teisinę pagalbą civilinio ieškinio parengimo ir jo atstovavimo žalos atlyginimo klausimu baudžiamojoje byloje [...] ikiteisminio tyrimo metu ir pirmos instancijos teisme.”

5. VGTPT pareigūnai kartu su 2016-08-24 raštu, be kitų dokumentų, patvirtinančių šios pažymos 4 punkte nurodytas aplinkybes, pateikė Pareiškėjo 2016-05-31 prašymo suteikti antrinę teisinę pagalbą kopiją. Šiame prašyme Pareiškėjas prašė [...] paskirti advokatą teikti man teisinę

pagalbą ikiteisminio tyrimo metu, o priėmus ir teisme, tame tarpe parengti ieškinį, atleidžiant nuo bylinėjimosi išlaidų". Prašymo dalyje „Aplinkybės, suteikiančios teisę gauti antrinę teisinę pagalbą“ Pareiškėjas pažymėjo, kad yra „[...] nukentėjusysis (-oji) dėl nusikaltimo atsiradusios žalos atlyginimo byloje“. Prašyme Pareiškėjas pažymėjo, kad sutinka apmokėti kitą antrinės teisinės pagalbos išlaidų dalį, jei valstybės garantuojama ir apmokama antrinės teisinės pagalbos išlaidų dalis sudarys 50 ar 25 procentus. Prašymo dalyje „Su galima preliminarą išlaidų suma (pažymėti vieną langelį)“ (nurodyti variantai „nesu supažindintas (-ta)“, „esu supažindintas (-ta) pirmine teisine pagalba teikiančio specialisto“, „susipažinau interneto svetainėje www.teisinepagalba.lt“, „kita (įrašyti)“) Pareiškėjas ties „kita (įrašyti)“ parašė „prokuroras“ ir pasirašė. Prašyme taip pat nurodyta pastaba: „prašome VGTPT išreikalauti iš Šalčininkų r. PK nutarimo pripažinti nukentėjusiuoju kopiją, nes pats aš kol kas dėl sveikatos būklės Jums pristatyti negaliu.“

6. Seimo kontrolierius 2016-08-08 paklausimu Nr. 4D-2016/1-1118/3D-2318 ir 2016-12-15 paklausimu Nr. 4D-2016/1-1118/3D-3514 kreipėsi į Šalčininkų r. PK pareigūnus, prašydamas paaiškinti Pareiškėjo Skunde nurodytas aplinkybes. Vilniaus aps. VPK 2016-08-30 raštu Nr. 10-S-182146(10.44E-10) Seimo kontrolierių informavo, kad:

6.1. „[...] Vilniaus aps. VPK Dokumentų valdymo sistemoje nėra registruota laiškų, gautų iš VGTPT, dėl Pareiškėjo [...]. Informacijos tikslinimo metu VGTPT pateikė 2016 m. liepos 18 d. rašto dėl informacijos pateikimo pagal ikiteisminio tyrimo medžiagą Nr. 01-1-68485-15, adresuoto Šalčininkų r. PK, kopiją. Tačiau raštas buvo išsiųstas neregistruotu laišku ir duomenų, patvirtinančių išsiuntimo faktą, nėra. 2016 m. rugpjūčio 9 d. minėta tarnyba išsiuntė pakartotinį raštą dėl informacijos pateikimo, kuris 2016 m. rugpjūčio 12 d. buvo perduotas laiškiniui, o Vilniaus aps. VPK Dokumentų valdymo skyriaus raštinėje gautas tik 2016 m. rugpjūčio 17 d. [...]“;

6.2. „2016 m. liepos 13 d. ikiteisminio tyrimo medžiaga perduota Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Šeštajam skyriui užbaigti tyrimą kaltinamuoju aktu“;

6.3. „[...] 2016 m. liepos 4 d. Pareiškėjas raštu informuotas apie ikiteisminio tyrimo užbaigimą ir apie galimybę iki 2016 m. liepos 11 d. susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga“ (2016-07-04 pranešime apie ikiteisminio tyrimo pabaigą taip pat nurodyta, kad „negavus iki nurodytos datos prašymo, bus laikoma, kad susipažinti su bylos medžiaga nepageidaujate“. Pastebėtina, kad Vilniaus aps. VPK 2017-01-09 raštu Nr. 10-S-4027(1.46E-10) informavo, kad „šis raštas buvo išsiųstas neregistruotu laišku ir duomenų, patvirtinančių išsiuntimo faktą, nėra“).

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

7. Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (toliau vadinama – VGTP įstatymas):

3 straipsnis. *Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos principai* – „Valstybės garantuojama teisinė pagalba teikiama remiantis šiais principais: [...]; 2) valstybės garantuojamos teisinės pagalbos kokybės, efektyvumo ir ekonomiškumo; [...]“;

9 straipsnis „Tarnyba“ – „3. Tarnyba: [...] 2) organizuoja antrinės teisinės pagalbos teikimą; [...]“;

12 straipsnis. *Asmenys, turintys teisę gauti antrinę teisinę pagalbą neatsižvelgiant į turtą ir pajamas* – „Teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, neatsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius teisei pagalbai gauti pagal šį įstatymą, turi: [...] 2) nukentėjusieji dėl nusikaltimų atsiradusios žalos atlyginimo bylose, įskaitant atvejus, kai žalos atlyginimo klausimas yra sprendžiamas baudžiamojoje byloje; [...]“;

13 straipsnis. *Asmens teisę gauti antrinę teisinę pagalbą įrodantys dokumentai* – „2. Šio įstatymo 12 straipsnio 1 punkte nurodytų asmenų teisę gauti antrinę teisinę pagalbą įrodo ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teismo priimti sprendimai. [...]“;

14 straipsnis. *Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidos* – „6. Šio įstatymo 12 straipsnyje nurodytiems asmenims, neatsižvelgiant į asmens turtą ir pajamas, valstybė garantuoja ir apmoka 100 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų. [...]“;

18 straipsnis. Antrinės teisinės pagalbos teikimo tvarka – „2. Sprendimus dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priima tarnyba. Sprendimas dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priimamas iš karto, kai asmuo kreipiasi. Jeigu nėra galimybės sprendimą dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priimti iš karto, jis priimamas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šio straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų ir šio įstatymo 11 straipsnio 9 dalyje nurodytos advokato išvados arba šio straipsnio 13 dalyje nurodytos informacijos gavimo dienos. Apie priimtą sprendimą dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo tarnyba nedelsdama raštu praneša pareiškėjui. Jeigu pareiškėjas nepateikė visų šio straipsnio 1 dalyje nurodytų dokumentų, reikalingų sprendimui dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priimti, tarnyba ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo suteikti antrinę teisinę pagalbą gavimo dienos praneša pareiškėjui apie būtinybę per tarnybos nustatytą terminą, kuris turi būti ne trumpesnis kaip 5 darbo dienos, pateikti trūkstamus dokumentus. [...]. 14. Tarnyba turi teisę iš valstybės ir savivaldybių institucijų, valstybės registrų, kitų fizinių ar juridinių asmenų Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka gauti jų turimą informaciją, reikalingą nustatyti, ar asmuo turi teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, ar pareiškėjų prašymuose ir prie jų pridėtuose dokumentuose pateikti duomenys yra teisingi. Šios institucijos ir asmenys prašomą informaciją turi pateikti tarnybai ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo gavimo dienos. [...].“

19 straipsnis. Antrinės teisinės pagalbos teikimo ypatumai, kai pareiškėjas apmoka nustatytą antrinės teisinės pagalbos išlaidų dalį – „1. Prašyme suteikti antrinę teisinę pagalbą turi būti nurodytas pareiškėjo sutikimas apmokėti antrinės teisinės pagalbos išlaidas, jeigu būtų nustatyta, kad pagal šį įstatymą jis turi apmokėti 50 arba 75 procentus antrinės teisinės pagalbos išlaidų. Kai prašymą padeda užpildyti ar užpildo valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantys asmenys, pareiškėjui turi būti išaiškinta jo pareiga šio įstatymo nustatyta tvarka apmokėti 50 arba 75 procentus antrinės teisinės pagalbos išlaidų ir jis supažindintas su galima preliminarine išlaidų suma, apskaičiuojama teisingumo ministro nustatyta tvarka. [...].“

8. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau vadinama – BPK):

28 straipsnis. Nukentėjusysis – „2. Nukentėjusysis ir jo atstovas turi teisę: [...]; ikiteisminio tyrimo metu ir teisme susipažinti su byla: [...].“

218 straipsnis. Ikiteisminio tyrimo pabaiga – „1. Prokuroras, įsitikinęs, kad ikiteisminio tyrimo metu surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamą kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, paskelbia įtariamajam, o jo gynėjui, nukentėjusiajam, civiliniam ieškovui, civiliniam atsakovui ir jų atstovams praneša, kad ikiteisminis tyrimas baigtas ir jie turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pateikti prašymus papildyti ikiteisminį tyrimą. Jeigu procese yra daug nukentėjusiųjų ar civilinių ieškovų, apie ikiteisminio tyrimo pabaigą jiems gali būti pranešama specialiaame interneto tinklalapyje ir proceso dalyvių nurodytais elektroninio pašto adresais. [...]. 3. Šio straipsnio 1 dalyje numatyti proceso dalyviai turi teisę per prokuroro nustatytą terminą pateikti prašymą susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga. Jeigu yra toks jų prašymas, jie supažindinami su ikiteisminio tyrimo medžiaga, išskyrus asmens duomenis, saugomus atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos. Gali būti supažindinama įteikiant ikiteisminio tyrimo medžiagos kopiją. Proceso dalyvio sutikimu ikiteisminio tyrimo medžiagos kopija gali būti įteikiama perkelta į elektroninę laikmeną. Tais atvejais, kai kopija neįteikiama, prokuroras nustato terminą, per kurį proceso dalyviai turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pateikti prašymus dėl ikiteisminio tyrimo papildymo. 4. Kai ikiteisminį tyrimą ar daugumą jo veiksmų atliko ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras, įsitikinęs, jog ikiteisminio tyrimo metu surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamą kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, gali jam pavesti atlikti šio straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytus veiksmus. [...].“

9. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau vadinama – VAĮ):

3 straipsnis. Viešojo administravimo principai – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...]; 5) tarnybinės pagalbos. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektai, rengdami administracinius sprendimus, prireikus teikia vienas kitam reikalingą informaciją ir kitokią pagalbą; 6) efektyvumo. Šis principas reiškia, kad viešojo

administravimo subjektas, priimdamas ir įgyvendindamas sprendimus, jam skirtus išteklius naudoja ekonomiškai, rezultatų siekia kuo mažesnėmis sąnaudomis; [...]; 12) naujovių ir atvirumo permainoms principas. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas turi ieškoti naujų ir veiksmingų būdų, kaip spręsti problemas, ir nuolat mokytis iš gerosios patirties pavyzdžių.“

Skundo tyrimui reikšmingos Seimo kontrolieriaus pažymos

10. Seimo kontrolierius 2014-05-12 pažymoje Nr. 410-2014/1-392 pažymėjo, kad „baudžiamąjo proceso įstatyme nėra detaliai nurodyta, kokių būdu proceso dalyviams turi būti įteikiamas ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų priimtas procesinis dokumentas“, ir konstatavo, kad „šiuo metu ikiteisminio tyrimo įstaigose taikoma netinkama praktika, nes procesinis dokumentas ne visada proceso dalyviams (nukentėjusiajam, įtariamajam ir kt.) įteikiamas į rankas, o tai reiškia, kad neužtikrinama, jog asmuo iš tikrųjų gautų dokumentą ir nepraleistų sprendimo apskundimo terminų.“

Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius Lietuvos Respublikos Vyriausybei rekomendavo „[...] inicijuoti BPK papildymą, reglamentuojant, jog procesiniai dokumentai proceso dalyviams būtų siunčiami registruota pašto siunta, ir taip proceso šalims būtų užtikrinta galimybė laiku realizuoti savo procesines teises.“

Atsakydama į šią rekomendaciją, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau vadinama – GP) Seimo kontrolierių 2015-04-10 raštu Nr. 17.2.-4350 informavo, kad, šios institucijos nuomone, „esamas teisinis reguliavimas užtikrina galimybę registruotu paštu siųsti proceso dalyviams ne tik kaltinamuosius aktus, bet ir kitus proceso dokumentus [...], kai tokį siuntimo būdą nurodo dokumento rengėjas [...]“ (pareigūnai rėmėsi Dokumentų valdymo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014-10-31 įsakymu Nr. I-198). GP pareigūnai taip pat informavo, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybėje yra svarstomas BPK pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, kuriuo „[...] bus sudarytos teisinės prielaidos baudžiamajame procese įdiegti elektroninę bylą, kaip alternatyvą įprastinei rašytinėms (popierinėms) formos baudžiamajai bylai. Elektroninės bylos įdiegimas lems ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo teisėjų ir šių institucijų darbuotojų efektyvesnę bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą [...], ilgainiui – mažesnę rašytinių (popierinių) procesinių dokumentų skaičių [...], lengvesnę procesinių dokumentų tvarkymą ir apskaitą [...].“

Išvados

11. Atsižvelgiant į Skunde išdėstytas ir tyrimo metu nustatytas aplinkybes, išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

11.1. dėl VGTPT pareigūnų veiksmų (neveikimo) vertinant Pareiškėjo 2016-05-31 prašymą dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo;

11.2. dėl Pareiškėjo informavimo apie ikiteisminio tyrimo pabaigą.

*Dėl VGTPT pareigūnų veiksmų (neveikimo)
vertinant Pareiškėjo 2016-05-31 prašymą dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo*

12. Pareiškėjas Skunde rašo, kad kreipėsi į VGTPT su 2016-05-31 prašymu dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo, kuriame taip pat prašė išreikalauti iš Šalčininkų r. PK nutarimo pripažinti jį nukentėjusiuoju kopiją, tačiau per mėnesį nesulaukė jokio sprendimo. Pradėjęs domėtis savo prašymo nagrinėjimo eiga, Pareiškėjas sužinojo, kad VGTPT šio nutarimo neišreikalavo – įstaigos darbuotoja Pareiškėją informavo, kad išsiuntė paklausimą Šalčininkų r. PK, tačiau policijos komisariato tyrėja teigia, kad paklausimo negavo.

13. VGTPT 2016-08-24 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad įstaigoje Pareiškėjo 2016-05-31 prašymas dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo buvo gautas 2016-06-01. Įvertinę šį

prašymą ir kartu su juo pateiktus dokumentus, VGTPT pareigūnai nustatė, kad Pareiškėjo nurodytų pajamų vertė viršija Vyriausybės Nutarimu nustatytą I pajamų lygį, tačiau neviršija II pajamų lygio, todėl, vadovaujantis VGTP įstatymu, Pareiškėjas turi apmokėti 50 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų. VGTPT 2016-08-24 rašte teigiama, kad 2016-05-31 prašyme Pareiškėjas pažymėjo, jog sutinka apmokėti antrinės teisinės pagalbos išlaidas, tačiau nenurodė, kad yra supažindintas su galima jų suma. Atsižvelgdami į tai, VGTPT pareigūnai 2016-06-07 išsiuntė (neregistruotu laišku) Pareiškėjui tos pačios dienos raštą, kuriame prašė iki 2016-07-07 raštu patvirtinti, kad asmuo yra supažindintas su galima išlaidų suma.

VGTPT pareigūnai 2016-08-24 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad Pareiškėjas per nustatytą terminą neatsakė į 2016-06-07 raštą, tačiau su įstaigos pareigūnais telefonu susisiektė advokatas V. K., kuris paaiškino, kad Pareiškėjui antrinė teisinė pagalba baudžiamojoje byloje reikalinga tik civilinio ieškinio parengimo ir žalos atlyginimo klausimu. Kadangi Pareiškėjas su 2016-05-31 prašymu nebuvo pateikęs dokumento, patvirtinančio, jog yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje, VGTPT 2016-07-18 raštu kreipėsi į Šalčininkų r. PK, prašydamą per 5 darbo dienas atsiųsti šio dokumento kopiją (laiškas išsiųstas neregistruota pašto siunta). VGTPT pareigūnų teigimu, Šalčininkų r. PK per nustatytą terminą nepateikė dokumento, patvirtinančio, kad Pareiškėjas yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje, kopijos, su įstaigos pareigūnais taip pat nepavyko susisiekti telefonu, todėl VGTPT 2016-08-09 raštu pakartotinai kreipėsi į Šalčininkų r. PK.

Šalčininkų r. PK elektroniniu paštu VGTPT pareigūnus informavo, kad ikiteisminio tyrimo medžiaga yra perduota Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros prokurorui G. B. Prokuroras 2016-08-22 pateikė VGTPT 2015-12-14 nutarimo, kuriuo Pareiškėjas pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje, kopiją.

VGTPT 2016-08-23 priėmė sprendimą dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo Pareiškėjui civilinio ieškinio parengimo ir jo atstovavimo žalos atlyginimo klausimu baudžiamojoje byloje (ikiteisminio tyrimo metu ir pirmos instancijos teisme).

14. Tyrimo metu Seimo kontrolierius 2016-08-08 paklausimu taip pat kreipėsi į Šalčininkų r. PK, prašydamas informuoti, ar įstaigoje buvo gautas VGTPT 2016-07-18 raštas ir ar įstaigos pareigūnai pateikė VGTPT šiame rašte nurodytus dokumentus.

Vilniaus aps. VPK 2016-08-30 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad įstaigos Dokumentų valdymo sistemoje nėra registruota laiškų dėl Pareiškėjo, gautų iš VGTPT (t. y. teigiama, kad įstaiga negavo VGTPT 2016-07-18 rašto).

15. Kadangi, kaip Seimo kontrolierių informavo VGTPT, 2016-07-18 raštas Šalčininkų r. PK buvo išsiųstas neregistruota pašto siunta, nėra galimybės nustatyti, ar įstaiga tikrai šį raštą išsiuntė (nes, kaip buvo nurodyta šios pažymos 13 punkte, Šalčininkų r. PK pareigūnai teigia, kad šio rašto negavo). Tačiau šiuo atveju (ypač atsižvelgiant į tai, kad valstybės garantuojama teisinė pagalba turi būti teikiama vadovaujantis efektyvumo principu (VGTP įstatymo 3 str.) kyla klausimas, kodėl VGTPT į Šalčininkų r. PK dėl dokumentų pateikimo kreipėsi praėjus daugiau nei mėnesiui nuo Pareiškėjo 2016-05-31 prašymo dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo gavimo (prašymas įstaigoje gautas 2016-06-01, o paklausimas Šalčininkų r. PK surašytas tik 2016-07-18).

Įvertinus VGTPT pateiktą informaciją (šios pažymos 11 punktas) nustatyta, kad gavę Pareiškėjo 2016-05-31 prašymą VGTPT pareigūnai iš pradžių įvertino asmens turto ir pajamų lygį ir, nustatę, kad Pareiškėjas turės apmokėti 50 procentų antrinės teisinės pagalbos išlaidų, kreipėsi į jį 2016-06-07 raštu, prašydami per 30 dienų terminą patvirtinti, kad asmuo yra susipažinęs su galima preliminarine antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma. Dėl dokumentų pateikimo į Šalčininkų r. PK VGTPT pareigūnai kreipėsi tik po to, kai su įstaiga susisiektė advokatas V. K. ir informavo, kad Pareiškėjui teisinė pagalba reikalinga tik civilinio ieškinio parengimo ir žalos atlyginimo klausimu (t. y. kai paaiškėjo, kad asmuo pagal VGTP įstatymo 12 str. 2 d. turi teisę gauti antrinę teisinę pagalbą neatsižvelgiant į turtą arba pajamas). Seimo kontrolieriui kyla abejonių dėl šių VGTPT pareigūnų veiksmų pagrįstumo.

16. Pirma, nors įvertinus 2016-05-31 prašymo turinį negalima vienareikšmiškai spręsti, kad Pareiškėjui antrinė teisinė pagalba buvo reikalinga tik dėl nusikaltimo atsiradusios žalos atlyginimo klausimu (prašymo dalyje „Prašymo suteikti antrinę teisinę pagalbą esmės išdėstymas“ Pareiškėjas nurodė, kad prašo „[...] teikti [...] teisinę pagalbą ikiteisminio tyrimo metu, o prireikus ir teisme, tame tarpe, parengti ieškinį, atleidžiant nuo bylinėjimosi išlaidų“), tačiau, atsižvelgiant į tai, kad prašyme Pareiškėjas pažymėjo, jog yra „[...] nukentėjusysis (-oji) dėl nusikaltimo atsiradusios žalos atlyginimo byloje“, bei į tai, kad išdėstė prašymą VGTPT pareigūnams „[...] išreikalaus iš Šalčininkų r. PK nutarimo pripažinti mane nukentėjusiuoju kopiją [...]“, darytina išvada, kad VGTPT pareigūnai, gavę šį Pareiškėjo prašymą, galėjo ir turėjo suprasti, kad asmuo, be kita ko, siekia gauti antrinę teisinę pagalbą ir pagal VGTP įstatymo 12 str. 2 dalį. Todėl, gavę Pareiškėjo 2016-05-31 prašymą, VGTPT pareigūnai turėjo ne tik vertinti asmens turto ir pajamų lygį, tačiau ir spręsti klausimą dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo pagal VGTP įstatymo 12 str. 2 dalį. Kadangi Pareiškėjas nepateikė dokumentų, patvirtinančių, kad yra nukentėjusysis dėl nusikaltimo atsiradusios žalos atlyginimo byloje, o prašė, kad šiuos dokumentus išreikla būtų VGTPT, šios įstaigos pareigūnai, vadovaudamiesi VGTP įstatymo 18 str. 14 dalimi, galėjo iš karto kreiptis į Šalčininkų r. PK ir prašyti pateikti šiuos dokumentus, nelaukdami, kol Pareiškėjas patvirtins, jog yra susipažinęs su galima preliminarine antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma.

Antra, nors VGTPT 2016-08-08 rašte teigiama, jog 2016-05-31 prašyme Pareiškėjas nenurodė, kad yra supažindintas su galima preliminarine antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma. Seimo kontrolieriui šis teiginys kelia abejonių. Pastebėtina, kad prašymo dalyje „Su galima preliminarine išlaidų suma (pažymėti vieną langelį)“ (nurodyti variantai „nesu supažindintas (-ta)“, „esu supažindintas (-ta) pirminę teisinę pagalbą teikiančio specialisto“, „susipažinau interneto svetainėje www.teisinepagalba.lt“, „kita (rašyti)“) Pareiškėjas ties „kita (rašyti)“ parašė „prokuroras“ ir pasirašė, o iš to galima daryti išvadą, kad Pareiškėjas su galima antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma buvo supažindintas. Be to, VGTP įstatyme yra reglamentuota, kad prašyme suteikti antrinę teisinę pagalbą turi būti nurodytas pareiškėjo sutikimas apmokėti antrinės teisinės pagalbos išlaidas (VGTP įstatymo 19 str. 1 d.), tačiau nėra reglamentuota, kad asmuo būtinai turi raštiškai patvirtinti, jog yra supažindintas su galima preliminarine išlaidų suma. Vadovaujantis VGTP įstatymo 19 str. 1 d., pareiškėjas turi būti supažindintas su galima preliminarine išlaidų suma, tačiau, pirma, ši nuostata nereikalauja raštiško pareiškėjo patvirtinimo; antra, ji taikoma tik tuo atveju, kai prašymą padeda užpildyti ar užpildo valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantys asmenys, o nagrinėjamu atveju Pareiškėjo 2016-05-31 prašymas pateiktas asmens vardu, jame nėra jokių duomenų, kad prašymą Pareiškėjui būtų užpildęs (padėjęs užpildyti) valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantis asmuo. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad VGTPT pareigūnai nepagrįstai kreipėsi į Pareiškėją dėl patvirtinimo apie susipažinimą su galima išlaidų suma ir nepagrįstai laukė šio patvirtinimo, nesikreipdami į Šalčininkų r. PK.

17. VGTP įstatymo 18 str. 2 d. reglamentuota, kad sprendimas dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priimamas iš karto, kai asmuo kreipiasi. Jeigu nėra galimybės sprendimą dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priimti iš karto, jis priimamas ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo sprendimui priimti reikalingų dokumentų ir informacijos gavimo dienos. Vadovaujantis šio straipsnio 14 dalimi, VGTPT turi teisę iš valstybės ir savivaldybių institucijų, valstybės registru, kitų fizinių ar juridinių asmenų Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka gauti jų turimą informaciją, reikalingą nustatyti, ar asmuo turi teisę gauti antrinę teisinę pagalbą, ar pareiškėjų prašymuose ir prie jų pridėtuose dokumentuose pateikti duomenys yra teisingi.

VGTPT įstatyme nėra nustatyta, per kokį terminą įstaigos pareigūnai turi kreiptis į kitas valstybės ar savivaldybių institucijas dėl dokumentų ar informacijos, reikalingų sprendimui dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priimti, pateikimo. Tačiau, atsižvelgiant į VGTP įstatymo 18 str. 2 dalį, kuri suponuoja, kad sprendimas dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo turi būti priimtas kuo skubiau, taip pat į valstybės garantuojamos teisinės pagalbos efektyvumo principą (VGTP įstatymo 3 str.), manytina, kad šie veiksmai turi būti atliekami per trumpiausią imanomą terminą, priešingu atveju sudaromos prielaidos pažeisti asmenų teises.

18. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta šios pažymos 15 ir 16 punktuose, darytina išvada, kad VGTPT pareigūnai, gavę Pareiškėjo 2016-05-31 prašymą, turėjo kuo skubiau kreiptis į Šalčininkų r. PK dėl sprendimo dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo priėmimui reikalingų dokumentų (nutarimo pripažinti nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje kopijos) pateikimo. Tačiau VGTPT pareigūnai, gavę Pareiškėjo prašymą, į Šalčininkų r. PK nesikreipė, o laukė, kol Pareiškėjas patvirtins, jog yra susipažinęs su galima antrinės teisinės pagalbos išlaidų suma (nors nagrinėjamu atveju toks patvirtinimas net nebuvo reikalingas). Jei VGTPT pareigūnams Pareiškėjo 2016-05-31 prašymo turinys buvo neaiškus (kaip nurodyta šios pažymos 15 punkte, iš prašymo negalima vienareikšmiškai spręsti, kad Pareiškėjui reikalinga antrinė teisinė pagalba tik žalos atlyginimo klausimu), jie galėjo kreiptis į Pareiškėją, prašydami prašymą patikslinti, tačiau tai neklūdė pareigūnams tuo pačiu metu kreiptis ir į Šalčininkų r. PK. Nagrinėjamu atveju VGTPT pareigūnai paklausimą Šalčininkų r. PK surašė tik 2016-07-18, o, kaip nustatyta tyrimo metu, tuo metu ikiteisminis tyrimas jau buvo užbaigtas ir jo medžiaga iš Šalčininkų r. PK perduota Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūrai. Be to, kadangi Šalčininkų r. PK šio paklausimo galimai negavo ir VGTPT į šią įstaigą kreipėsi antrą kartą, o išaiškėjus, kad ikiteisminio tyrimo medžiaga perduota Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūrai, kreipėsi ir į šią įstaigą, nutarimo pripažinti Pareiškėją nukentėjusiuoju kopija VGTPT buvo gauta tik 2016-08-22, o sprendimas dėl antrinės teisinės pagalbos priimtas 2016-08-23, t. y. praėjus beveik 3 mėnesiams nuo Pareiškėjo 2016-05-31 prašymo gavimo. Tokia situacija yra netoleruotina, nes Pareiškėjas prarado galimybę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga. Jei VGTPT pareigūnai į Šalčininkų r. PK būtų kreipęsi iš karto po Pareiškėjo 2016-05-31 prašymo gavimo, manytina, kad tokiu atveju antrinė teisinė pagalba Pareiškėjui galėjo būti suteikta laiku.

18. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad VGTPT pareigūnai į Šalčininkų r. PK iš pradžių kreipėsi raštu (2016-07-18 raštas, kuris, VGTPT pareigūnų teigimu, buvo išsiųstas neregistruotu paštu, ir 2016-08-09 raštas, išsiųstas registruotu paštu) ir tik vėliau su šios įstaigos pareigūnais bendravo elektroniniu paštu, nors, vadovaujantis VAĮ įtvirtintais efektyvumo, tarnybinės pagalbos bei naujovių ir atvirumo principais (šios pažymos 9 punktas), galėjo tai daryti iš karto (t. y. jau 2016-07-18 raštą, adresuotą Šalčininkų r. PK, galėjo siųsti elektroniniu paštu). Kreipiantis elektroniniu paštu laiškas kur kas greičiau pasiekia adresatą, todėl šis greičiau gali pateikti atsakymą.

19. Atsižvelgiant į tai, kad VGTPT pareigūnai laiku nesikreipė į Šalčininkų r. PK dėl nutarimo pripažinti Pareiškėją nukentėjusiuoju baudžiamojoje byloje kopijos pateikimo, ši Skundo dalis pripažintina pagrįsta.

Dėl Pareiškėjo informavimo apie ikiteisminio tyrimo pabaigą

20. Pareiškėjas Skunde nurodo, kad dėl pareigūnų veiksmų (neveikimo) (t. y. VGTPT galimai neišsiuntė paklausimo Šalčininkų r. PK, o Šalčininkų r. PK galimai neatsakė į paklausimą) prarado galimybę susipažinti su ikiteisminio tyrimo, kurio metu jis buvo pripažintas nukentėjusiuoju, medžiaga.

Kaip buvo nustatyta atliekant Skundo tyrimą ir konstatuota pirmoje šios pažymos dalyje (13 punktas), kadangi VGTPT 2016-07-18 raštas Šalčininkų r. PK buvo išsiųstas neregistruota pašto siunta, nėra galimybės nustatyti, ar įstaiga tikrai šį raštą išsiuntė ir ar Šalčininkų r. PK tikrai jo negavo. Be to, net jei VGTPT ir būtų išsiuntusi 2016-07-18 raštą, tuo metu ikiteisminio tyrimo medžiaga jau buvo perduota Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūrai. Todėl šioje tyrimo dalyje Seimo kontrolierius vertins tik tai, ar Pareiškėjas buvo tinkamai informuotas apie ikiteisminio pabaigą ir galimybę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga.

21. Tyrimo metu Seimo kontrolierius 2016-08-08 ir 2016-12-15 paklausimais kreipėsi į Šalčininkų r. PK pareigūnus, prašydamas paaiškinti aplinkybes dėl Pareiškėjo informavimo apie ikiteisminio tyrimo pabaigą.

Vilniaus aps. VPK 2016-08-30 raštu Seimo kontrolierių informavo, kad Pareiškėjui apie ikiteisminio tyrimo pabaigą buvo pranešta 2016-07-04. Šiuo raštu Pareiškėjas taip pat informuotas, kad su ikiteisminio tyrimo medžiaga jis gali susipažinti iki 2016-07-11 pateikdamas prašymą, o negavus prašymo bus laikoma, kad susipažinti su bylos medžiaga asmuo nepageidauja. Tyrimo metu Vilniaus aps. VPK Seimo kontrolierių taip pat informavo, kad šis raštas buvo išsiųstas neregistruota pašto siunta ir duomenų, patvirtinančių išsiuntimo faktą, nėra.

22. Informavimo apie ikiteisminio tyrimo pabaigą ir susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga tvarka yra reglamentuota BPK 218 straipsnyje. Vadovaujantis šio straipsnio 1 dalimi, prokuroras, įsitikinęs, kad ikiteisminio tyrimo metu surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, praneša nukentėjusiajam ir kitiems proceso dalyviams, kad ikiteisminis tyrimas baigtas ir jie turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pateikti prašymus papildyti ikiteisminį tyrimą (vadovaujantis straipsnio 4 dalimi, prokuroras šį veiksma gali pavesti atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnui). BPK 218 str. 3 d. reglamentuota, kad nukentėjusysis ir kiti proceso dalyviai turi teisę per prokuroro nustatytą terminą pateikti prašymą susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga. Asmenys su ikiteisminio tyrimo medžiaga gali būti supažindinami įteikiant jos kopiją. Tais atvejais, kai kopija neįteikiama, prokuroras nustato terminą, per kurį proceso dalyviai turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pateikti prašymus dėl ikiteisminio tyrimo papildymo.

Atsižvelgiant į pirmiau pacituotą teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad svarbu, jog asmuo būtų tinkamai informuotas apie ikiteisminio tyrimo pabaigą ir teisę susipažinti su jo medžiaga, priešingu atveju gali būti praleistas nustatytas terminas ir asmuo gali netekti galimybės susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pateikti prašymą papildyti ikiteisminį tyrimą.

23. BPK nėra reglamentuota, kokių būdu nukentėjusiajam ar kitam proceso dalyviui pranešama apie ikiteisminio tyrimo pabaigą. Kadangi pranešimas apie ikiteisminio tyrimo pabaigą yra procesinis dokumentas, paminėtina, kad Seimo kontrolierius yra atlikęs ne vieną tyrimą pagal asmenų skundus dėl negautų baudžiamojo proceso dokumentų. Pavyzdžiui, 2014-05-12 pažymoje Nr. 4D-2014/1-392 Seimo kontrolierius pažymėjo, kad „baudžiamojo proceso įstatyme nėra detaliai nurodyta, kokių būdu proceso dalyviams turi būti įteikiamas ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų priimtas procesinis dokumentas“, ir konstatavo, kad „šiuo metu ikiteisminio tyrimo įstaigose taikoma netinkama praktika, nes procesinis dokumentas ne visada proceso dalyviams (nukentėjusiajam, įtariamajam ir kt.) įteikiamas į rankas, o tai reiškia, kad neužtikrinama, jog asmuo iš tikrųjų gautų dokumentą ir nepraleistų sprendimo apskundimo terminų“.

Atsižvelgdamas į tai, Seimo kontrolierius Lietuvos Respublikos Vyriausybei rekomendavo „[...] inicijuoti BPK papildymą, reglamentuojant, jog procesiniai dokumentai proceso dalyviams būtų siunčiami registruota pašto siunta, ir taip proceso šalims būtų užtikrinta galimybė laiku realizuoti savo procesines teises“.

Atsakydama į šią rekomendaciją, GP Seimo kontrolierių 2015-04-10 raštu informavo, kad „esamas teisinis reguliavimas užtikrina galimybę registruotu paštu siųsti proceso dalyviams ne tik kaltinamuosius aktus, bet ir kitus proceso dokumentus [...], kai tokį siuntimo būdą nurodo dokumento rengėjas [...]“ (pareigūnai rėmėsi Dokumentų valdymo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014-10-31 įsakymu Nr. I-198). GP pareigūnai taip pat informavo, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybėje yra svarstomas BPK pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, kuriuo „[...] bus sudarytos teisinės prielaidos baudžiamajame procese įdiegti elektroninę bylą, kaip alternatyvą įprastinei rašytinė (popierinė) formos baudžiamajai bylai. Elektroninės bylos įdiegimas lems ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų, ikiteisminio tyrimo teisėjų ir šių institucijų darbuotojų efektyvesnį bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą [...], ilgainiui – mažesnę rašytinių (popierinių) procesinių dokumentų skaičių

[...]. lengvesnį procesinių dokumentų tvarkymą ir apskaitą [...].”

Seimo kontrolierius pažymi, kad, nors Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose yra įtvirtinta galimybė proceso dokumentus siųsti registruotu paštu, šio siuntimo būdo taikymas priklauso nuo rengėjo ir yra pareigūno teisė, bet ne pareiga. Be to, procesinius dokumentus siunčia ne tik prokuratūra, bet ir kitos ikiteisminio tyrimo įstaigos (pavyzdžiui, nagrinėjamu atveju dokumentą siuntė policijos įstaiga). BPK nenumatant privalomo procesinių dokumentų siuntimo registruotu paštu, praktiškai neįmanoma užtikrinti, kad proceso dalyvis tikrai gaus jam adresuotą procesinį dokumentą.

Pastebėtina, kad šiuo metu jau yra priimti GP 2015-04-10 rašte nurodyti BPK pakeitimai, numatantys elektroninės bylos įdiegimą. BPK 8¹ str. 6 d. nustatyta, kad asmenims, kurie davė sutikimą ir nurodė reikalingus kontaktinius duomenis, procesiniai dokumentai įteikiami elektroninių ryšių priemonėmis. Tačiau tai aptariamoms problemoms neišsprendė, nes iki šiol daug žmonių pageidauja gauti rašytinius procesinius dokumentus arba apskritai nenaudoja elektroninių ryšių priemonių. Pažymėtina, kad, įtvirtinus BPK nuostatą dėl procesinių dokumentų siuntimo registruota pašto siunta (jeigu asmuo nepageidauja gauti dokumentų elektroniniu paštu), būtų geriau užtikrinamos asmenų, ypač pažeidžiamų asmenų grupių (turinčių mažas pajamas, vyresnio amžiaus ir pan.), galimybės naudotis savo procesinėmis teisėmis ir taip ginti savo pažeistas teises. Tai, kad problema išlieka, patvirtina ir tai, kad Seimo kontrolieriui vis dar pateikiama nemažai asmenų skundų dėl negautų procesinių dokumentų baudžiamajame procese. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kitų teisėnų (administracinio, civilinio proceso) procesiniai dokumentai yra siunčiami registruotu paštu.

24. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Šalčininkų r. PK pareigūnai, išsiuntę Pareiškėjui 2016-07-04 raštą apie ikiteisminio tyrimo pabaigą neregistruotu laišku, formaliai teisės aktų nepažeidė, tačiau dėl šių veiksmų nebuvo užtikrinta Pareiškėjo teisė susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga ir pateikti prašymą dėl ikiteisminio tyrimo papildymo. Dėl pirmiau nurodytų aplinkybių ši Skundo dalis pripažintina pagrįsta.

III. SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

25. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

Alberto Litvinovič skundo dalį dėl Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos pareigūnų veiksmų (neveikimo) vertinant Pareiškėjo 2016-05-31 prašymą dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo pripažinti pagrįsta.

26. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:

Alberto Litvinovič skundo dalį dėl informavimo apie ikiteisminio tyrimo pabaigą pripažinti pagrįsta.

IV. SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

27. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8 punktu ir atsižvelgdamas į tai, kad ankstesniuose tyrimuose konstatuota problema dėl procesinių dokumentų negavimo nėra išspręsta, Seimo kontrolierius Lietuvos Respublikos ministrui pirmininkui Sauliui Skverneliui rekomenduoja:

inicijuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso papildymą, reglamentuojant, kad procesiniai dokumentai proceso dalyviams (jei asmuo nenurodė, jog procesinius dokumentus pageidauja gauti elektroniniu paštu) būtų siunčiami registruota pašto siunta ir taip proceso šalims būtų užtikrinta galimybė laiku realizuoti savo procesines teises.

28. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1

dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos direktorei Anželikai Banevičienei rekomenduoja:

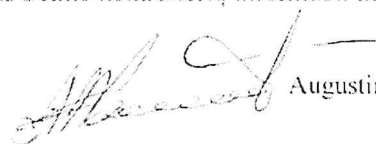
28.1. atsižvelgiant į šioje pažymoje (pažymos 15 punktas) konstatuotus pažeidimus, užtikrinti, kad įstaigos pareigūnai atidžiau vertintų asmenų prašymus dėl teisinės pagalbos suteikimo, atsižvelgtų į visą prašymuose pateikiamą informaciją;

28.2. imtis priemonių, kad į kitas valstybės ir savivaldybių institucijas, valstybės registrus, kitus fizinius ar juridinius asmenis dėl informacijos, reikalingos pareiškėjų prašymams dėl antrinės teisinės pagalbos suteikimo išnagrinėti, būtų kreipiamasi per trumpiausią įmanomą terminą nuo prašymo gavimo įstaigoje dienos;

28.3. įvertinti galimybę į kitas valstybės ir savivaldybių institucijas, valstybės registrus, kitus fizinius ar juridinius asmenis dėl informacijos pateikimo kreiptis elektroniniu paštu.

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus Seimo kontrolierių informuoti iki 2017-03-01.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO
320 STRAIPSNIO 4 DALIES, 326 STRAIPSNIO 1 DALIES 4 PUNKTO
ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2017 m. birželio 26 d. Nr. KT8-N6/2017

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka 2017 m. birželio 6 d. išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 9/2016 pagal pareiškėjo Lietuvos apeliacinio teismo prašymą Nr. 1B-13/2016 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 320 straipsnio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija) tiek, kiek ja draudžiama baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui pabloginti kito nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį nesant dėl to prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo skundo.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjo argumentai

1. Pareiškėjas Lietuvos apeliacinis teismas apeliacine tvarka nagrinėjo baudžiamąją bylą pagal nuteistojo apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio, kuriuo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 129 straipsnio 1 dalį jis buvo pripažintas kaltu dėl nužudymo.

2. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste aktualios šios pareiškėjo nagrinėtos baudžiamosios bylos aplinkybės:

– pirmosios instancijos teismui buvo perduota baudžiamoji byla, kurioje, remiantis byloje surinktais įrodymais, be kita ko, teismo medicinos specialisto išvadomis, trims kaltinamiesiems buvo pareikšti kaltinimai dėl nužudymo (iš pradžių vienas iš jų, kilus tarpusavio konfliktui, o vėliau – kiti du kaltinamieji kitoje vietoje kilus konfliktui sudavė smūgius asmeniui ir šis po keleto valandų nuo patirtų smūgių mirė);

– nagrinėjant baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme buvo paskirta komisijinė teismo medicinos ekspertizė; remiantis šios ekspertizės aktu buvo galima manyti, kad asmuo mirė nuo pirmojo kaltinamojo suduotų smūgių; atsižvelgus į tai, prokuroro prašymu kaltinimas buvo pakeistas – dėl nužudymo apkaltintas tik pirmasis smūgius sudavęs kaltinamasis; kiti du kaltinamieji buvo apkaltinti dėl viešosios tvarkos pažeidimo (buvo manoma, kad jų smūgiai sukėlė nežymų asmens sveikatos sutrikdymą); pirmosios instancijos teismas pagal pakeistą kaltinimą 2013 m. gruodžio 10 d. priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo pirmąjį smūgius sudavusį kaltinamąjį pripažino kaltu dėl tyčinio nužudymo (skyrė jam 10 metų laisvės atėmimo bausmę ir priteisė iš jo atlyginti turtinę ir neturtinę žalą), o kitus du kaltinamuosius pripažino kaltais dėl viešosios tvarkos pažeidimo;

– nuteistasis, pripažintas kaltu dėl tyčinio nužudymo, apeliaciniu skundu prašo arba pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeisti – jo veiką kvalifikuoti pagal BK 140 straipsnio 1 dalį (fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas) ir skirti šio straipsnio sankcijoje numatytą bausmę, arba sušvelninti jo baudžiamąją atsakomybę ir kitaip išspręsti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo klausimą, arba panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir baudžiamąją bylą grąžinti prokurorui; nei asmenys, nuteisti už viešosios tvarkos pažeidimą, nei prokuroras ar nukentėjusieji (nužudyto asmens tėvai) pirmosios instancijos teismo nuosprendžio neskundė;

– nagrinėjant baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme, siekiant pašalinti visas nuteistojo apeliaciniame skunde nurodytas baudžiamojoje byloje kylančias abejones, 2015 m. kovo 20 d. buvo paskirta nauja komisijinė teismo medicinos ekspertizė; remdamasis šios ekspertizės aktu, gautu 2015 m. gruodžio 10 d., apeliacinės instancijos teismas mano, kad asmuo galėjo mirti nuo bet kurio iš trijų nuteistųjų suduoto smūgio (ar smūgių).

Pareiškėjas Lietuvos apeliacinis teismas, negalėdamas pabloginti kitų nuteistųjų padėties nesant prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundo ir manydamas, kad dėl to negali teisingai išspręsti bylos, konstatavo, jog yra pakankamas pagrindas abejoti Baudžiamojo

proceso kodekso (toliau – ir BPK) 320 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) atitiktimi Konstitucijai, nutartimi baudžiamosios bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti minėtos dalies atitiktį Konstitucijai.

3. Pareiškėjo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

Pagal BPK 320 straipsnio 4 dalį pabloginti nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali tik tuo atveju, kai dėl to yra prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundas; be to, nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtis negali būti pabloginta daugiau, negu to prašoma apeliaciniame skunde.

Esant tokiam teisiniam reguliavimui, kuriuo draudžiama pabloginti nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, teisinę padėtį pagal kito nuteistojo apeliacinį skundą nesant prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo apeliacinio skundo, gali susidaryti tokia situacija, kad apeliacinės instancijos teismas, atlikęs įrodymų tyrimą ir nustatęs kitokias faktines aplinkybes, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, privalėtų priimti akivaizdžiai neteisingą, kartu ir neteisėtą sprendimą, nes neturėtų procesinės teisinės galimybės nei pats įvertinti kito nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, kaltės, nei grąžinti baudžiamosios bylos pirmosios instancijos teismui iš naujo nagrinėti ar prokurorui naujam kaltinamajam aktui surašyti. Dėl tokio teisinio reguliavimo apeliacinės instancijos teismui gali tapti neįmanoma įgyvendinti savo funkcijų – neleisti įsiteisėti neteisėtiems ir nepagrįstiems nuosprendžiams, pašalinti žemesnės instancijos teismų klaidas, neleisti įvykdyti neteisimumo. Taigi nėra užtikrinta galimybė paskirti teisingas bausmes nusikalstamas veikas padariusiems asmenims, taip pat gali būti pažeista apeliacinį skundą padavusio nuteistojo teisė į gynybą, nes, kaltais pripažinus (ir) kitus asmenis, galėtų būti kitaip (lengvinant nuteistojo padėtį) sprendžiamas jo baudžiamosios atsakomybės ir iš jo priteisto žalos atlyginimo klausimas. Teismas, priėmęs akivaizdžiai neteisingą, taigi neteisėtą, sprendimą, negali būti laikomas nešališku ir nepriklausomu, todėl kyla abejonių, ar BPK 320 straipsnio 4 dalis neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

4. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovo Seimo nario Rimo Andriko rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

4.1. Baudžiamajame procese itin svarbu tinkamai atskirti jame dalyvaujančių valstybės institucijų (pareigūnų) procesines funkcijas. Teismas baudžiamajame procese turi būti nešališkas

arbitras, objektyviai vertinantis baudžiamojoje byloje esančius nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių duomenis (įrodymus) ir priimančias teisingą sprendimą dėl asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo. Konstitucinė teismo funkcija vykdyti teisingumą yra iš esmės kitokia, nei vadovauti ikiteisminiam bylos tyrimui, vykdyti šio tyrimo kontrolę, palaikyti valstybinį kaltinimą ir kt. Palaikyti valstybinį kaltinimą yra konstitucinė prokuroro funkcija. Pažeidžiant procesinių funkcijų atskyrimo pusiausvyrą būtų kėsinamasi į baudžiamojo proceso esmę ir sistemą. Pagal BPK 256, 320 straipsnius apeliacinės instancijos teismas turi įgaliojimus inkriminuojamos veikos faktines aplinkybes pakeisti iš esmės skirtingomis tik tuo atveju, kai to prašoma prokuroro ar nukentėjusiojo (jo atstovo) apeliaciniame skunde.

4.2. Principas *tantum devolutum quantum appellatum*, pagal kurį apeliacinės instancijos teismas turi tikrinti ir vertinti tik apskųstosios pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies teisėtumą bei pagrįstumą ir neturi tikrinti ir vertinti, ar teisėtos ir pagrįstos yra tos sprendimo dalys, kurios nebuvo apskųstos apeliacine tvarka, nėra absoliutus. Apeliacinės instancijos teismas tam tikrais atvejais ne tik gali, bet ir privalo peržengti apeliacinio skundo ribas, tačiau baudžiamajame procese nukrypti nuo apeliacinio skundo ribų teismas gali ne nuteistojo ar išteisintojo padėti bloginančiais pagrindais, o siekdamas užtikrinti jo teises, pagerinti procesinę padėtį.

4.3. Principas *tantum devolutum quantum appellatum* yra glaudžiai susijęs su principu *non reformatio in peius* (draudimu pabloginti skundą padavusio asmens teisinę padėtį). Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika atkreiptinas dėmesys į Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1992 m. spalio 19 d. rekomendaciją Nr. R (92) 17 „Dėl nuoseklumo skiriant bausmes“, kurios priedo F dalyje nustatyta, kad tuo atveju, kai teismo sprendimą skundžia tik kaltinamasis, turėtų būti atsižvelgiama į *reformatio in peius* draudimo principą. Tose valstybėse, kuriose prokuroras, kaltinamajam apskundus teismo sprendimą, turi teisę paduoti papildomą (akcesorinį) skundą, šiais įgaliojimais neturėtų būti naudojamosi siekiant pakirsti *reformatio in peius* draudimo principą ir taip atgrasyti kaltinamuosius nuo teismų sprendimų apskundimo. Rekomendacijos aiškinamajame rašte nurodyta, kad Ministrų Komitetui žinoma teisės apskųsti teismo sprendimą reglamentavimo valstybėse narėse įvairovė, tačiau iš esmės neteisinga skirti sunkesnę bausmę tuo atveju, kai skundas paduotas tik gynybos tikslais. Neteisingumas kyla ne tik dėl staigmenos elemento (tais atvejais, kai prokuroras nėra padavęs skundo), bet ir bendresne prasme – dėl kaltinamųjų atgrasymo nuo jų teisės apskųsti teismo sprendimą įgyvendinimo. Jeigu kaltinamasis mano, kad bylos baigtis padavus skundą gali tapti jam nepalankesnė, jis yra atgrasomas nuo šios teisės įgyvendinimo.

4.4. Suteikus apeliacinės instancijos teismui teisę pabloginti nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį, kai dėl to nėra prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo skundo, būtų nesilaikoma Europos Tarybos rekomendacijų, be to, baudžiamasis procesas taptų iš esmės nenusipėjamas. Pripažinus ginčijamą nuostatą prieštaraujančia Konstitucijai,

būtų iš esmės išplėstos apeliacinio skundo nagrinėjimo ribos, o dėl to pailgėtų apeliacinių skundų nagrinėjimo terminai, padidėtų apeliacinės instancijos teismų darbo krūvis.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

5. Šioje konstitucinės justicijos byloje prašoma ištirti BPK nuostatų, kuriomis reglamentuojami apeliacinės instancijos teismo įgaliojimai pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį, atitiktį Konstitucijai.

6. Seimas 2002 m. kovo 14 d. priėmė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymą, kurio 1 straipsniu patvirtino Baudžiamojo proceso kodeksą. Šis kodeksas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo 1 straipsnį įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.

BPK ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2007 m. birželio 28 d. priimtu įstatymu, kuriuo, be kita ko, pakeista pareiškėjo ginčijama BPK 320 straipsnio 4 dalis.

7. BPK XXV skyriaus „Apeliacinis procesas“ 320 straipsnyje „Bylų apeliacinio nagrinėjimo bendrosios nuostatos“ (2002 m. kovo 14 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais), kurio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija) ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„1. Bylos apeliacine tvarka nagrinėjamos tik tais atvejais, kai yra apeliacinių skundų, paduotų šio Kodekso 313 straipsnyje nustatyta tvarka ir terminais.

2. Bylas apeliacine tvarka teismo posėdyje nagrinėja trijų teisėjų kolegija arba apygardos teismo ar Lietuvos apeliacinio teismo mišri Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija.

3. Teismas patikrina bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, ir tik dėl tų asmenų, kurie padavė apeliacinius skundus ar dėl kurių tokie skundai buvo paduoti. Tačiau jeigu teismas, nagrinėdamas bylą, nustato esminių šio Kodekso pažeidimų, jis, nepaisydamas to, ar gautas dėl jų skundas, patikrina, ar tai turėjo neigiamos įtakos ne tik asmeniui, dėl kurio skundo nagrinėjama byla, bet ir kitiems skundų nepadavusiems nuteistiesiems.

4. Pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali tik tuo atveju, kai dėl to yra prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ir

civilinio ieškovo skundai. Nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtis negali būti pabloginta daugiau, negu to prašoma apeliaciniame skunde.

5. Jeigu apeliacinės instancijos teismas švelnina nuosprendį nuteistiesiems, kurie nuosprendį apskundė ar dėl kurių nuosprendis apskūstas, tai remdamasis pagrindais, taikytiniais ir kitiems nuteistiesiems, jis gali sušvelninti nuosprendį ir pastariesiems.

6. Apeliacinės instancijos teismas bylas nagrinėja viešai, išskyrus šio Kodekso 9 straipsnyje numatytus atvejus. Nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, taikomos šio Kodekso XIX skyriaus bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos, atsižvelgiant į šiame skyriuje numatytus ypatumus. Šio Kodekso 325¹ straipsnyje nurodytais atvejais byla gali būti nagrinėjama rašytinio proceso tvarka.

7. Nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme žodinio proceso tvarka, rašomas teismo posėdžio protokolas.“

Taigi šiame straipsnyje reglamentuojamos bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka sąlygos ir ribos, apeliacinės instancijos teismo sudėtis, kiti bendrieji bylų nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme klausimai.

Pagal šioje byloje ginčijamą BPK 320 straipsnio 4 dalį (2007 m. birželio 28 d. redakcija) pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali tik esant prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundai ir ne daugiau, negu to prašoma apeliaciniame skunde.

Pažymėtina, kad BPK 320 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtintas principas *non reformatio in peius*, pagal kurį, nagrinėdamas bylą pagal nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, skundą, apeliacinės instancijos teismas negali pabloginti apeliančio teisinės padėties, t. y. priimti tokio sprendimo, kuris apeliančiui būtų mažiau palankus, nei skundžiamas teismo nuosprendis ar nutartis. Be to, pagal šioje dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtis negali būti pabloginta esant ne tik jo paties, bet ir kito nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, apeliaciniam skundai.

8. BPK 320 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) turinys aiškinamas visuminio BPK įtvirtinto teisinio reguliavimo kontekste.

9. Pagal BPK 320 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą bylos apeliacine tvarka nagrinėjamos tik tais atvejais, kai yra paduoti apeliaciniai skundai. Be to, pagal šio straipsnio 3 dalį apeliacinės instancijos teismas patikrina bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, ir tik dėl tų asmenų, kurie padavė apeliacinius skundus ar dėl kurių tokie skundai buvo paduoti. Šia nuostata, taip pat BPK 320 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nuostata, kad pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali ne daugiau, negu to prašoma prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo apeliaciniame skunde, yra išreikštas principas *tantum devolutum quantum appellatum*, pagal

kurį apeliacinės instancijos teismas turi tikrinti ir vertinti tik apskųstosios pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies teisėtumą bei pagrįstumą ir neturi tikrinti ir vertinti, ar teisėtos ir pagrįstos yra tos sprendimo dalys, kurios nebuvo apskųstos apeliacine tvarka.

Pažymėtina, kad principas *tantum devolutum quantum appellatum* nėra absoliutus. Pagal BPK 320 straipsnio 3 dalį bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka ribos plečiamos nustačius, kad buvo padaryti esminiai BPK pažeidimai, kurie nebuvo nurodyti apeliaciniame skunde ir kurie turėjo neigiamos įtakos kaltinamajam, o pagal šio straipsnio 5 dalį jos gali būti plečiamos, kai švelninamas nuosprendis kitiems, apeliacinių skundų nepadavusiems, nuteistiesiems.

9.1. Pagal BPK 320 straipsnio 3 dalį apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, privalo patikrinti, ar ikiteisminio tyrimo metu ir nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme nebuvo padaryta esminių BPK pažeidimų, turėjusių neigiamos įtakos ne tik asmeniui, dėl kurio skundo nagrinėjama byla, bet ir kitiems skundų nepadavusiems nuteistiesiems, neatsižvelgdamas į tai, ar tokie pažeidimai nurodyti apeliaciniame skunde. Pagal BPK 369 straipsnio 3 dalį esminiais BPK pažeidimais laikomi tokie šio kodekso reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį.

9.1.1. Pagrindinės procesinės kaltinamojo teisės nustatytos BPK 22 straipsnio „Kaltinamasis“ 3 dalyje (2014 m. gegužės 15 d. redakcija), pagal kurią kaltinamasis turi teisę: žinoti, kuo jis kaltinamas, ir gauti kaltinamojo akto nuorašą; susipažinti teisme su byla; nustatytąja tvarka pasidaryti reikiamų dokumentų išrašus arba nuorašus; turėti gynėją; gauti vertimą žodžiu ir raštu; informuoti konsulines įstaigas ir vieną asmenį; gauti skubią medicinos pagalbą; pateikti prašymus; pareikšti nušalinimus; teikti įrodymus ir dalyvauti juos tiriant; nagrinėjimo teisme metu užduoti klausimus; duoti paaiškinimus apie teismo tiriamas bylos aplinkybes ir pareikšti savo nuomonę dėl kitų nagrinėjimo teisme dalyvių pareiktų prašymų; dalyvauti baigiamosiose kalbose, kai nėra gynėjo; kreiptis į teismą paskutiniu žodžiu; apskųsti teismo nuosprendį ir nutartį. Pažymėtina, kad esminiais BPK pažeidimais pripažįstami ne tik jo 22 straipsnio 3 dalyje nurodytų kaltinamojo teisių, bet ir kituose straipsniuose įtvirtintų teisių, kurias kaltinamasis turi teismo bylos nagrinėjimo metu, suvaržymai, kaip antai 7 straipsnyje „Bylų nagrinėjimas laikantis rungimosi principo“ įtvirtinto rungimosi principo pažeidimas, 8 straipsnyje „Proceso kalba“ nustatytos kaltinamojo teisės kalbėti gimtąja arba kita kalba, kurią jis moka, suvaržymas.

9.1.2. Pažeidimais, sukliudžiusiais teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį, yra pripažįstami bet kokie konkrečių BPK reikalavimų pažeidimai, dėl kurių kyla abejonių dėl nuosprendžio ar nutarties teisėtumo ir pagrįstumo. Tai gali būti normų, kuriomis reglamentuojama ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo tvarka, bylų procesas pirmosios ar

apeliacinės instancijos teisme, pažeidimai, taip pat nuosprendžio ar nutarties priėmimo taisyklių pažeidimai, kitų nei kaltinamasis proceso dalyvių teisių suvaržymai ir pan.

9.2. Tačiau net ir nustatęs esminius BPK pažeidimus apeliacinės instancijos teismas negali pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties labiau, nei to prašoma apeliaciniame skunde.

10. Kaip minėta, pagal šioje byloje ginčijamą BPK 320 straipsnio 4 dalį (2007 m. birželio 28 d. redakcija) pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apeliacinės instancijos teismas gali tik tuo atveju, kai dėl to yra prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundas. Asmens, dėl kurio paduotas apeliacinis skundas, padėtis gali būti pabloginta, be kita ko, perkvalifikavus nusikalstamą veiką į sunkesnę, sugriežtinus nuosprendžiu paskirtą bausmę, nuteisus nuosprendžiu išteisintą asmenį ar asmenį, kuriam byla buvo nutraukta, priteisus didesnę nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą. Viena iš priežasčių, dėl kurios gali būti pabloginta asmens padėtis, yra ta, kad, ištyrus įrodymus, nustatomos iš esmės skirtingos, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, faktinės aplinkybės.

Kaltinime nurodytos veikos faktinių aplinkybių pakeitimo teisme procedūra reglamentuojama BPK XIX skyriaus „Bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos“ 256 straipsnio „Kaltinime nurodytos veikos esminių faktinių aplinkybių ir jos kvalifikavimo pakeitimas teisme“ 1 dalyje.

10.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimu pripažino BPK 256 straipsnio 1 dalį (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos) tiek, kiek joje nebuvo nustatyta, kad teismas gali savo iniciatyva pakeisti kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis, prieštaraujančią Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams.

10.2. Atsižvelgus į Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimą, BPK 256 straipsnio 1 dalyje buvęs nustatytas teisinis reguliavimas Seimo 2015 m. birželio 23 d. priimtu įstatymu pakeistas ir įtvirtinta galimybė kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis pakeisti ne tik prokurorui, privačiam kaltintojui ar nukentėjusiajam pateikus rašytinį prašymą, bet ir paties teismo iniciatyva.

BPK 256 straipsnio 1 dalyje (2015 m. birželio 23 d. redakcija) nustatyta:

„Prokuroras, privatus kaltintojas ir nukentėjusysis turi teisę iki įrodymų tyrimo teisme pabaigos pateikti rašytinį prašymą kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes pakeisti iš esmės skirtingomis. Šiame prašyme turi būti išdėstytos šios iš esmės skirtingos faktinės aplinkybės. Teismas, gavęs tokį prašymą, taip pat tais atvejais, kai yra pagrindas manyti, kad kaltinime nurodytos veikos faktinės aplinkybės gali būti pakeistos iš esmės skirtingomis, apie tai nedelsdamas praneša nagrinėjimo teisme dalyviams. Jeigu yra gautas prokuroro, privataus kaltintojo ar nukentėjusiojo

prašymas kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes pakeisti iš esmės skirtingomis, šio prašymo nuorašai įteikiami nagrinėjimo teisme dalyviams. Išnagrinėjus baudžiamąją bylą, nuosprendyje gali būti paliekamos ir kaltinamajame akte nurodytos veikos faktinės aplinkybės.“

Pažymėtina, kad šioje dalyje nėra nustatyta jokių apribojimų kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis pakeisti apeliacinės instancijos teisme.

10.3. Pagal BPK 320 straipsnio 6 dalį (2016 m. birželio 30 d. redakcija), nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, taikomos BPK XIX skyriuje nustatytos bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos, atsižvelgiant į XXV skyriuje „Apeliacinis procesas“ numatytus ypatumus. Vadinas, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, BPK 256 straipsnio (2015 m. birželio 23 d. redakcija) 1 dalis turi būti taikoma atsižvelgiant į XXV skyriuje „Apeliacinis procesas“, *inter alia* ginčijamoje 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija), numatytus ypatumus.

10.4. BPK 256 straipsnio (2015 m. birželio 23 d. redakcija) 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su nustatytuoju BPK 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) pažymėtina, kad, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nustatytas veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis, jeigu tai lemtų nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, *inter alia* nusikalstamos veikos perkvalifikavimą į sunkesnę, nuosprendžiu paskirtos bausmės sugriežtinimą, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, nuteisimą, didesnio nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo priteisimą, apeliacinės instancijos teismas gali tik tuo atveju, kai to prašoma prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo apeliaciniame skunde, ir ne daugiau, negu prašoma.

Vadinas, baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjančiam teismui nesuteikti įgaliojimai, ištyrus naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, savo iniciatyva pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nustatytas veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis, jeigu tas pakeitimas lemtų nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, taip pat nesuteikti įgaliojimai pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nustatytas veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis, jeigu dėl to nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtis būtų pabloginta labiau, nei to prašoma prokuroro, privataus kaltintojo ar nukentėjusiojo apeliaciniame skunde. Teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, savo iniciatyva gali pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nustatytas veikos faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis tik jeigu toks pakeitimas lemia nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pagerinimą arba jeigu dėl to pakeitimo jų padėtis nepasikeičia.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal BPK 256 straipsnio (2015 m. birželio 23 d. redakcija) 1 dalį, išnagrinėjus baudžiamąją bylą, nuosprendyje gali būti paliekamos ir kaltinamajame akte nurodytos veikos faktinės aplinkybės.

11. Kaip minėta, pareiškėjo teigimu, pagal visuminį BPK nustatytą teisinį reguliavimą apeliacinės instancijos teismas, nagrinėjantis baudžiamąją bylą pagal nuteistojo apeliacinį skundą, atlikęs įrodymų tyrimą ir nustatęs kitokias faktines aplinkybes, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, negali ne tik pabloginti kito nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam nutraukta byla, teisinės padėties, kai nėra atitinkamo prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundo, bet ir grąžinti baudžiamosios bylos pirmosios instancijos teismui iš naujo nagrinėti ar prokurorui naujam kaltinamajam aktui surašyti.

11.1. Pagal BPK 326 straipsnio „Apeliacinės instancijos teismo sprendimų, priimamų išnagrinėjus bylą, rūšys“ 1 dalies 4 punktą (2007 m. birželio 28 d. redakcija), išnagrinėjęs bylą teismo posėdyje, dėl apskūsto nuosprendžio apeliacinės instancijos teismas priima nutartį „panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui, jeigu bylą išnagrinėjo šališkas pirmosios instancijos teismas arba byla išnagrinėta pažeidžiant šio Kodekso 224 ir 225 straipsniuose nustatytas teisingumo taisykles, arba kai apeliacinės instancijos teisme paaiškėja, kad nuteistasis veikos padarymo metu sirgo ar iki nuosprendžio priėmimo pirmosios instancijos teisme susirgo psichikos liga ir jam turėjo būti taikomos priverčiamosios medicinos priemonės“.

Taigi pagal BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punktą (2007 m. birželio 28 d. redakcija) apeliacinės instancijos teismas nutartimi panaikina nuosprendį ir perduoda bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui tuo atveju, kai bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismo teisėjas (jeigu bylą nagrinėjo teisėjų kolegija – bent vienas iš teisėjų), esant kuriam nors iš BPK 58 straipsnyje išvardytų nušalinimo pagrindų, nenusišalino arba nebuvo nušalintas BPK 59 straipsnyje nustatyta tvarka. Nuosprendis taip pat panaikinamas ir byla perduodama iš naujo nagrinėti teismui *inter alia* tais atvejais, kai bylą, teisingą apygardos teismui, išnagrinėja apylinkės teismas arba jeigu nuteistasis veikos padarymo metu sirgo ar iki nuosprendžio priėmimo pirmosios instancijos teisme susirgo psichikos liga ir jam turėjo būti taikomos priverčiamosios medicinos priemonės.

Pažymėtina, kad BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2007 m. birželio 28 d. redakcija) išvardytų atvejų sąrašas yra išsamus: apeliacinės instancijos teismui nesuteikti įgaliojimai panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui kokiais nors kitais, nei nustatytieji šiame punkte, pagrindais.

11.2. Pagal BPK 326 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2007 m. birželio 28 d. redakcija), išnagrinėjęs bylą teismo posėdyje, dėl apskūsto nuosprendžio apeliacinės instancijos teismas priima nutartį panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą prokurorui, kai ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas ir tai trukdo nagrinėti bylą.

Taigi pagal BPK 326 straipsnio 1 dalies 5 punktą (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nutartis panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą prokurorui apeliacinės instancijos teisme priimama tuo atveju, jeigu pirmosios instancijos teismas nuosprendį priėmė nepaisydamas to, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas ir tai trukdo nagrinėti bylą. Kaltinamasis aktas iš esmės neatitinka BPK 219 straipsnyje „Kaltinamojo akto turinys“ nustatytų reikalavimų ir tai trukdo nagrinėti bylą, be kita ko, kai: kaltinamajame akte nėra nurodyta padarytos nusikalstamos veikos vieta, laikas, būdai, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės, atitinkančios baudžiamajame įstatyme nustatytus nusikalstamos veikos sudėties požymius; jame pateiktas nusikalstamos veikos aprašymas akivaizdžiai neatitinka nurodyto baudžiamajame įstatyme numatyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėties; kaltinamajame akte nėra nurodyta BK straipsnio, kuriame numatyta atsakomybė už padarytą veiką, dalis ar punktas, kai BK straipsnis susideda iš dalių ar punktų.

11.3. Taigi pagal BPK 326 straipsnio 1 dalies 4, 5 punktus (2007 m. birželio 28 d. redakcija) baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, neturi teisinio pagrindo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui arba perduoti ją prokurorui.

11.4. Pažymėtina ir tai, kad BPK 326 straipsnyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) yra nustatyti pagrindai, kada apeliacinės instancijos teismas gali panaikinti apskųstą pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir priimti naują arba pakeisti apskųstą nuosprendį, tačiau šiame straipsnyje nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su nustatytuoju BPK 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) matyti, kad baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, kai nėra atitinkamo prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundo, negali pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio arba panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir priimti naujo.

12. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad apeliacinis skundas dėl teismo nuosprendžio gali būti paduodamas per dvidešimt dienų nuo nuosprendžio paskelbimo dienos (BPK 313 straipsnio 3 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija)). Turintys teisę paduoti apeliacinį skundą asmenys, kurie dėl svarbių priežasčių praleido apskundimo terminą, turi teisę prašyti priėmusį nuosprendį teismą atnaujinti praleistą terminą (BPK 314 straipsnio 1 dalis), tačiau prašymas atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą negali būti paduotas, jei

nuo nuosprendžio paskelbimo praėjo daugiau kaip šeši mėnesiai (BPK 314 straipsnio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija)).

Taigi pagal BPK 314 straipsnio 4 dalį (2007 m. birželio 28 d. redakcija), pasibaigus terminui, per kurį galima prašyti priėmusį nuosprendį teismą atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą, prokuroras, privatus kaltintojas, nukentėjusysis ir civilinis ieškovas nebeturi teisinės galimybės, gindami savo arba viešąjį interesą, paduoti apeliacinio skundo, nors, baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui ištyrus naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, galėtų atsirasti pagrindas paduoti tokį skundą.

13. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendis įsiteisėja, jei pasibaigus apeliacinio skundo padavimo terminui jis nėra apskūstas; apskūstas pirmosios instancijos teismo nuosprendis įsiteisėja nuo apeliacinės instancijos teismo sprendimo paskelbimo dienos (BPK 336 straipsnio 1, 2 dalys). Apeliacinės instancijos teismo nuosprendis įsiteisėja nuo jo paskelbimo dienos (BPK 336 straipsnio 3 dalis).

14. Įsiteisėję teismo nuosprendžiai ir nutartys gali būti apskūsti kasacine tvarka, tačiau šia tvarka apskūsti įsiteisėjusį nuosprendį ar nutartį galima tik dėl tų klausimų, kurie buvo nagrinėti apeliacinės instancijos teisme (BPK 367 straipsnio 3 dalis (2014 m. kovo 13 d. redakcija)); be to, kasacinės instancijos teismas nagrinėja bylas tik teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis).

Taigi pagal BPK 367 straipsnio 3 dalį (2014 m. kovo 13 d. redakcija) prokuroras, privatus kaltintojas, nukentėjusysis ir civilinis ieškovas neturi teisinės galimybės, remdamiesi apeliacinės instancijos teismo ištirtais naujais ar pirmosios instancijos teismo jau tirtais įrodymais, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, gindami savo arba viešąjį interesą, kreiptis į kasacinės instancijos teismą, siekdami pabloginti asmens, dėl kurio nebuvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį arba asmens, dėl kurio buvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį pabloginti labiau, nei buvo prašoma skunde.

15. Pagal BPK 443 straipsnio 1 dalį įsiteisėjęs teismo nuosprendis ar nutartis gali būti panaikinti ir baudžiamoji byla atnaujinta dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių, nurodytų BPK 444 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose:

1) įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustačius liudytojo ar nukentėjusiojo parodymų arba ekspertizės akto melagingumą, taip pat kitų įrodymų, kuriais paremtas nuosprendis ar nutartis, netikrumą;

2) įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatčius, kad nagrinėdami bylą teisėjai nusikalstamai piktnaudžiavo;

3) įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu nustatčius, kad atlikdami ikiteisminį tyrimą pareigūnai nusikalstamai piktnaudžiavo ir dėl to buvo priimtas neteisėtas ir nepagrįstas nuosprendis;

4) dėl kitokių aplinkybių, kurios teismui nebuvo ir negalėjo būti žinomos priimant nuosprendį ar nutartį, nors ikiteisminis tyrimas ir bylos nagrinėjimas teisme buvo atliktas išsamiai, ir kurios vienos ar kartu su anksčiau nustatytomis aplinkybėmis įrodo, kad nuteistasis yra nekaltas arba kad jis padarė lengvesnę ar sunkesnę nusikalstamą veiką negu ta, už kurią jis nuteistas, taip pat kurios įrodo, kad išteisintasis arba asmuo, kurio byla nutraukta, yra kaltas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pareiškimą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių prokurorui gali paduoti nuteistasis, išteisintasis, jų gynėjai ir atstovai pagal įstatymą, nukentėjusysis, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir jų atstovai (BPK 446 straipsnio 1 dalis). Prokuroras, manydamas, kad gali būti bent viena iš BPK 444 straipsnyje numatytų aplinkybių, dėl kurių galima atnaujinti baudžiamąją bylą, savo iniciatyva, taip pat proceso dalyvių prašymu priima nutarimą pradėti procesą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių (BPK 446 straipsnio 3 dalis). Kai naujai paaiškėjusios aplinkybės baigiamos tirti ir yra pagrindas atnaujinti bylą, prokuroras tyrimo medžiagą ir savo išvadą perduoda Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkui (BPK 447 straipsnio 1 dalis). Įsiteisėjusį nuosprendį ar nutartį panaikina ir bylas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių atnaujina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus trijų teisėjų kolegija (BPK 443 straipsnio 2 dalis).

Taigi pagal BPK 443 straipsnio 1 dalį, 444 straipsnio 1 dalies 4 punktą dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių gali būti panaikintas tik įsiteisėjęs teismo nuosprendis ar nutartis; be to, aplinkybės, dėl kurių būtų galima panaikinti nuosprendį ar nutartį ir atnaujinti baudžiamąją bylą, turėtų būti tokios, kurios nebuvo ir negalėjo būti žinomos teismui jį (ją) priimant, *inter alia* jos negali būti nustatytos tame pačiame nuosprendyje ar nutartyje, kurį (-ią) norima panaikinti siekiant atnaujinti baudžiamąją bylą; tiek prokuroras, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija turi diskreciją spręsti, ar atitinkamos aplinkybės yra naujos, ar jos turėjo įtakos teismų sprendimų teisėtumui ir pagrįstumui, ar yra pagrindas atnaujinti baudžiamąją bylą.

Vadinasi, jeigu baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjančiam teismui būtų buvusios žinomos ar būtų galėjusios būti žinomos kitokios aplinkybės, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, įsiteisėjęs apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiui ar nutarčiai nebūtų teisinio pagrindo dėl jų panaikinti nuosprendį ar nutartį ir atnaujinti baudžiamąją bylą.

16. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste apibendrinant ginčijamą ir su juo susijusį teisinį reguliavimą pažymėtina, kad:

– BPK 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su nustatytuoju BPK 326 straipsnyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) matyti, kad

baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, kai nėra atitinkamo prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundo, negali pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio arba panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir priimti naujo;

- pagal BPK 326 straipsnio 1 dalies 4, 5 punktus (2007 m. birželio 28 d. redakcija) baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, neturi teisinio pagrindo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui arba perduoti ją prokurorui;

- pagal BPK 314 straipsnio 4 dalį (2007 m. birželio 28 d. redakcija), pasibaigus terminui, per kurį galima prašyti priėmusį nuosprendį teismą atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą, prokuroras, privatus kaltintojas, nukentėjusysis ir civilinis ieškovas neb turi teisinės galimybės, gindami savo arba viešąjį interesą, paduoti apeliacinio skundo, nors, baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui ištyrus naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, galėtų atsirasti pagrindas paduoti tokį skundą;

- pagal BPK 367 straipsnio 3 dalį (2014 m. kovo 13 d. redakcija) prokuroras, privatus kaltintojas, nukentėjusysis ir civilinis ieškovas neturi teisinės galimybės, remdamiesi apeliacinės instancijos teismo ištirtais naujais ar pirmosios instancijos teismo jau tirtais įrodymais, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, gindami savo arba viešąjį interesą, kreiptis į kasacinės instancijos teismą, siekdami pabloginti asmens, dėl kurio nebuvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį arba asmens, dėl kurio buvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį pabloginti labiau, nei buvo prašoma skunde;

- pagal BPK 443 straipsnio 1 dalį, 444 straipsnio 1 dalies 4 punktą, jeigu baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjančiam teismui būtų buvusios žinomos ar būtų galėjusios būti žinomos kitokios aplinkybės, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, įsiteisėjus apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiui ar nutarčiai nebūtų teisinio pagrindo dėl jų panaikinti nuosprendį ar nutartį ir atnaujinti baudžiamąją bylą.

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

17. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama BPK nuostatų, kuriomis reglamentuojami apeliacinės instancijos teismo įgaliojimai pabloginti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį, atitiktis Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

18. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas yra itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų; šis konstitucinis principas įkūnija ir Konstitucijos preambulėje įtvirtintą atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekį (*inter alia* 2002 m. rugsėjo 19 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2014 m. kovo 18 d. nutarimai).

18.1. Konstitucijos preambulėje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis suponuoja tai, kad privalu stengtis užtikrinti, kad kiekvienas asmuo ir visa visuomenė būtų saugūs nuo nusikalstamų kėsinių (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2012 m. birželio 4 d., 2016 m. birželio 27 d. nutarimai).

Nusikaltimai – tai teisės pažeidimai, kuriais itin šiurkščiai pažeidžiamos žmogaus teisės ir laisvės, kitos Konstitucijos saugomos ir ginamos vertybės, daromas neigiamas poveikis gyvenimo sąlygoms, žmonių gyvenimo lygiui, kėsiniams į valstybės ir visuomenės gyvenimo pagrindus (*inter alia* 2000 m. gegužės 8 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2009 m. birželio 8 d. nutarimai). Valstybės, kaip visos visuomenės politinės organizacijos, paskirtis – užtikrinti žmogaus teises ir laisves, garantuoti viešąjį interesą, todėl vykdydama savo funkcijas ir veikdama visos visuomenės interesais valstybė turi priedermę užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių, kitų Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių, kiekvieno asmens ir visos visuomenės veiksmingą apsaugą *inter alia* nuo nusikalstamų kėsinių (*inter alia* 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai). Jeigu valstybė nesiimtų deramų veiksmų, kuriais būtų siekiama užkirsti kelią nusikaltimams, būtų griauamas pasitikėjimas valstybės valdžia, įstatymais, didėtų nepagarba teisinei tvarkai, įvairiems socialiniams institutams; todėl pagal Konstituciją valstybė – visos visuomenės organizacija, privalanti garantuoti viešąjį interesą, turi ne tik teisę, bet ir priedermę imtis įvairių teisėtų priemonių, užkertančių kelią nusikaltimams, ribojančių bei mažinančių nusikalstamumą (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2009 m. birželio 8 d. nutarimai). Kaip yra pažymėjęs Konstitucinis Teismas, pagal Konstitucijoje įtvirtintą demokratinės teisinės valstybės sampratą, valstybė ne tik siekia saugoti ir ginti asmenį ir visuomenę nuo nusikaltimų ir kitų pavojingų teisės pažeidimų, bet ir sugeba tai daryti veiksmingai (*inter alia* 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d., 2008 m. rugsėjo 17 d. nutarimai).

18.2. Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. nutarime pažymėjo, kad iš Konstitucijos kylanti valstybės priedermė užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo

nusikalstamų kėsinimusi suponuoja ne tik įstatymų leidėjo teisę ir pareigą įstatymais apibrėžti nusikalstamas veikas ir nustatyti baudžiamąją atsakomybę už jas, bet ir jo teisę bei pareigą reglamentuoti su nusikalstamų veikų atskleidimu bei tyrimu ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimu susijusius santykius – baudžiamojo proceso santykius; baudžiamojo proceso santykiai įstatymu turi būti reguliuojami taip, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, teisingai nubausti nusikalstamas veikas padariusius asmenis (ar kitaip pagal įstatymą išspręsti jų baudžiamosios atsakomybės klausimą), taip pat teisinės prielaidos užtikrinti, kad niekas nekaltas nebūtų nuteistas; būtina siekti, kad būtų užtikrinta nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų teisių apsauga, taip pat kad nebūtų nepagrįstai suvaržytos asmenų, padariusių nusikalstamas veikas, teisės; baudžiamojo proceso teisinis reguliavimas neturi sudaryti prielaidų vilkinti nusikalstamų veikų tyrimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą, taip pat prielaidų baudžiamojo proceso dalyviams piktnaudžiauti procesinėmis ar kitomis teisėmis; kitaip pasunkėtų valstybės konstitucinės priedermės teisėtomis priemonėmis užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą, konstitucinėmis vertybėmis grindžiamą teisinę tvarką įgyvendinimas.

19. Tam tikri reikalavimai teismo procesui kyla ir iš Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo byla viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas.

19.1. Aiškindamas iš Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalies, konstitucinio teisinės valstybės principo kylančią asmens teisę į tinkamą teismo procesą, kuris yra būtina sąlyga bylai teisingai išspręsti, Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. nutarime yra pažymėjęs, kad ji reiškia, jog baudžiamajame procese teisme turi būti paisoma proceso aiškumo, proceso dalyvių lygiateisiškumo, jų dalyvavimo įrodinėjimo procese, jų teisės turėti vertėją, rungimosi ir kitų principų, idant būtų išsamiai, objektyviai, nešališkai ištirtos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės ir būtų priimtas teisingas sprendimas baudžiamojoje byloje; Konstitucija įpareigoja įstatymų leidėją reguliuojant baudžiamojo proceso santykius nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų užtikrintos baudžiamojo proceso dalyvių teisės: procesas turi būti toks, kad būtų užtikrinta veiksminga asmens, nukentėjusio nuo nusikalstamos veikos, teisių apsauga ir kad toks asmuo galėtų naudotis visomis iš Konstitucijos kylančiomis teisėmis; baudžiamasis procesas turi būti ir toks, kad nebūtų pažeistos ir asmens, įtariamo, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, konstitucinės teisės: turi būti užtikrinta jo teisė į gynybą, teisė turėti advokatą, teisė žinoti, kuo yra kaltinamas, ir kt.; garantuojant asmens teises teisminiame procese būtina užtikrinti, kad procesas vyktų sąžiningai, kvalifikuotai, kad būtų gerbiama proceso šalių teisės, o byla nagrinėtų neutralus teisėjas. Konstitucijos reikalavimas teisingai išnagrinėti bylą suponuoja ir tai, kad teismas turi teisingai nustatyti tikrąsias bylos aplinkybes, teisingai pritaikyti baudžiamuosius įstatymus (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. lapkričio 15 d., 2016 m. birželio 27 d. nutarimai).

19.2. Konstitucinė teisė į teisingą teismą *inter alia* reiškia ne tik tai, kad teismo proceso metu turi būti laikomasi baudžiamojo proceso teisės principų ir normų, bet ir tai, kad baudžiamajame įstatyme nustatyta ir teismo paskirta bausmė turi būti teisinga; baudžiamajame įstatyme turi būti numatytos visos galimybės teismui, atsižvelgus į visas bylos aplinkybes, asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, paskirti teisingą bausmę; neteisingos bausmės paskyrimas reikštų, kad yra pažeidžiama asmens teisė į teisingą teismą, taigi ir Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalis, konstitucinis teisinės valstybės principas (2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas).

20. Kaip yra pabrėžęs Konstitucinis Teismas, pareiga nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme paisyti baudžiamojo proceso teisės principų ir normų negali būti interpretuojama kaip leidžianti baudžiamojo proceso teisės ar baudžiamosios teisės principus ir normas iškelti aukščiau už Konstitucijos principus ir normas, baudžiamojo proceso teisės ar baudžiamosios teisės principus ir normas aiškinti taip, kad būtų paneigta, iškreipta ar ignoruojama Konstitucijos nuostatų prasmė, baudžiamojo proceso teisės ar baudžiamosios teisės principus ir normas priešpriešinti bendriesiems teisės principams (2006 m. sausio 16 d. nutarimas).

21. Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai.“

21.1. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 109 straipsnį, ne kartą yra konstatavęs (*inter alia* 1999 m. gruodžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimuose), kad teismai, vykdydami teisingumą, privalo užtikrinti Konstitucijoje, įstatymuose ir kituose teisės aktuose išreikštos teisės įgyvendinimą, garantuoti teisės viršenybę, apsaugoti žmogaus teises ir laisves. Konstitucinė teisingumo vykdymo samprata suponuoja ir tai, kad teismai bylas turi spręsti tik griežtai laikydamiesi įstatymuose nustatytų procesinių bei kitų reikalavimų ir neperžengdami savo jurisdikcijos ribų, neviršydami kitų įgaliojimų (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai). Iš Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies teismams kyla pareiga teisingai ir objektyviai išnagrinėti bylas, priimti motyvuotus ir pagrįstus sprendimus (*inter alia* 2007 m. gegužės 15 d., 2011 m. sausio 31 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai). Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, jog konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas; konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2012 m. rugsėjo 25 d., 2014 m. gegužės 8 d. nutarimai).

21.2. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje ne kartą yra pažymėjęs, jog negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų neleidžiama teismui, atsižvelgus į visas turinčias

reikšmės bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, nenusižengiant iš Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priimti teisingą sprendimą byloje ir šitaip įvykdyti teisingumą; antraip būtų apriboti ar net paneigti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 109 straipsnio 1 dalies, kylantys teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, taip pat būtų nukrypta nuo teismo, kaip Lietuvos Respublikos vardu teisingumą vykdančios institucijos, konstitucinės sampratos, nuo konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo principų (*inter alia* 2006 m. rugsėjo 21 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai).

21.3. Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. nutarime konstatavo, kad būtinybė apsaugoti asmens teisės ir teisėtus interesus, taip pat tai, kad teismas yra valstybės institucija, kuri, vykdydama teisingumą, padeda valstybei užtikrinti asmens, visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių, lemia ir tam tikrus teismo įgaliojimus baudžiamajame procese; teismas baudžiamajame procese turi būti ir nešališkas arbitras, objektyviai vertinantis baudžiamojoje byloje esančius nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių duomenis (įrodymus) ir priimančias teisingą sprendimą dėl asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo, ir kartu, siekdamas nustatyti tiesą, turi aktyviai veikti baudžiamajame procese – apibrėžti baudžiamosios bylos nagrinėjimo ribas, atlikti tam tikrus proceso veiksmus, asmenims, dalyvaujantiems teisme vykstančiame procese, neleisti piktnaudžiauti savo teisėmis ar įgaliojimais, spręsti kitus su baudžiamosios bylos nagrinėjimu teisme susijusius klausimus; teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, turi veikti taip, kad baudžiamojoje byloje būtų nustatyta tiesa ir būtų teisingai išspręstas asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo klausimas. Pagal Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalį, konstitucinius teisinės valstybės, teisės į tinkamą procesą principus teismas turi pareigą ne tik išsamiai ir nešališkai ištirti visas baudžiamosios bylos aplinkybes, bet ir teisingai taikyti baudžiamuosius įstatymus, *inter alia* tinkamai kvalifikuoti kaltinamojo padarytą nusikalstamą veiką (2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas).

22. Pagal Konstitucijos 111 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos teismai yra Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų ir apylinkių teismai. Konstitucijoje (*inter alia* jos 111 straipsnio 1 dalyje) yra ne tik nustatyta keturių grandžių bendrosios kompetencijos teismų sistema (kaip institucijų sistema), bet ir įtvirtinti bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos, kaip bylų teismo nagrinėjimo procesinių pakopų sistemos, pagrindai. Konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą, bendrosios kompetencijos teismų instancinė sistema suponuoja tai, kad įstatymu turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad pirmosios instancijos bendrosios kompetencijos teismo baigiamąjį aktą būtų galima apskųsti bent vienos aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismui (*inter alia* 2006 m. sausio 16 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos paskirtis – sudaryti prielaidas aukštesnės instancijos teismuose ištaisyti bet kurias fakto (t. y. teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo) ar bet kurias teisės (t. y. teisės taikymo) klaidas,

kurias dėl kokių nors priežasčių gali padaryti žemesnės instancijos teismas, ir neleisti, kad kokioje nors bendrosios kompetencijos teismų nagrinėtoje civilinėje, baudžiamajoje ar kitos kategorijos byloje būtų įvykdytas neteisingumas; priešingu atveju būtų nukrypta nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, būtų pažeista asmens konstitucinė teisė į tinkamą teismo procesą; minėtas žemesnės instancijos teismų klaidų ištaisymas ir su tuo susijęs kelio neteisingumui užkirtimas yra atitinkamos bylos šalių ir visuomenės apskritai pasitikėjimo ne tik atitinkamą bylą nagrinėjančiu bendrosios kompetencijos teismu, bet ir visa bendrosios kompetencijos teismų sistema *conditio sine qua non* (inter alia 2006 m. kovo 28 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai).

23. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste aiškinant Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalies, 111 straipsnio 1 dalies nuostatas ir atsižvelgiant į konstitucinį teisingumo principą pažymėtina, kad konstitucinės teisės į teisingą teismą sudedamoji dalis yra asmens teisė į pagrįstą (argumentuotą) sprendimą, kuri suponuoja būtinybę aukštesnės, *inter alia* apeliacinės, instancijos teismui turėti visas procesines galimybes tinkamai išnagrinėti gautus skundus ir priimti teisingus ir pagrįstus (argumentuotus) sprendimus.

III

Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija

24. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste svarbi Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija, susijusi su teise į teisingą bylos nagrinėjimą, teismo įgaliojimais savo iniciatyva keisti nusikalstamos veikos kvalifikavimą.

24.1. EŽTT, aiškindamas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnyje įtvirtintos teisės į teisingą bylos nagrinėjimą turinį, savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, be kita ko, kad ši teisė apima teismo pareigą ne tik visapusiškai ir išsamiai ištirti visas bylos aplinkybes, kurios leistų nepriklausomam ir nešališkam teismui kiekvienu atveju priimti teisingą ir argumentuotą sprendimą, bet ir priimti šį sprendimą per įmanomai trumpiausią laiką; teismai turi pareigą užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp šių skirtingų teisės į teisingą teismą turinį sudarančių elementų (1992 m. spalio 12 d. sprendimas byloje *Boddaert prieš Belgiją* (peticijos Nr. 12919/87)).

Pažymėtina, kad kriterijai, kuriais remdamasis EŽTT vertina, ar proceso trukmė atitinka Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus, yra bylos sudėtingumas, baudžiamajame procese persekiojamo asmens elgesys, institucijų veiksmai organizuojant bylos procesą, proceso reikšmė persekiojamam asmeniui ir kt. (2004 m. gruodžio 17 d. sprendimas byloje *Pedersen ir Baadsgaard prieš Daniją* (peticijos Nr. 49017/99); 2009 m. sausio 13 d. sprendimas byloje *Sorvisto prieš Suomiją* (peticijos Nr. 19348/04)). Išvadą dėl konkretaus proceso atitikties Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimams visada lemia kriterijų visumos vertinimas.

Pažymėtina ir tai, kad Konvencijos 6 straipsnyje nenumatyta teisė į apeliaciją. Ši teisė baudžiamosiose bylose numatyta Konvencijos Protokolo Nr. 7 2 straipsnyje. EŽTT yra pažymėjęs, kad nors teisė į apeliaciją Konvencijos 6 straipsnyje nėra numatyta, tuo atveju, kai valstybė tokią teisę numato nacionalinėje teisėje, jai taikomos 6 straipsnyje nustatytos garantijos (1970 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Delcourt prieš Belgiją* (peticijos Nr. 2689/65)). Tai, kaip šios garantijos taikomos, priklauso nuo apeliacinio proceso ypatumų; turi būti atsižvelgiama į proceso pagal nacionalinę teisę visumą, apeliacinės institucijos vaidmenį jame, jos turimus įgaliojimus, proceso šalių interesų apsaugos ypatumus (1987 m. kovo 2 d. sprendimas byloje *Monnell ir Morris prieš Jungtinę Karalystę* (peticijų Nr. 9562/81, 9818/82)). Jei apeliacinės instancijos teismas yra įgaliotas spręsti tiek fakto, tiek teisės klausimus, paprastai tokio proceso metu asmeniui turi būti suteikiama tokio pat lygio teisės į teisingą teismą apsauga, kaip ir pirmosios instancijos teisme (1988 m. gegužės 26 d. sprendimas byloje *Ekbatani prieš Švediją* (peticijos Nr. 10563/83); 2007 m. gegužės 22 d. sprendimas byloje *Muttillainen prieš Suomiją* (peticijos Nr. 18358/02)).

Pažymėtina ir tai, kad EŽTT praktikoje teisė į pagrįstą (argumentuotą) sprendimą yra teisės į teisingą teismą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį sudedamoji dalis. Teisė į pagrįstą (argumentuotą) sprendimą yra susijusi su platesne garantija – tinkamu teisingumo įgyvendinimu. Kartu ji apima asmens galimybę paduoti skundą aukštesnės instancijos teismui, žinant konkrečius motyvus, kuriais teismas rėmėsi priimdamas atitinkamą sprendimą, taip pat galimybę priimtą sprendimą peržiūrėti aukštesnės instancijos teismui (2007 m. vasario 22 d. sprendimas byloje *Tatishvili prieš Rusiją* (peticijos Nr. 1509/02)). Pagrįstas (argumentuotas) teismo sprendimas užtikrina visuomenės teisę žinoti, ar konkrečiu atveju teisingumas buvo įvykdytas tinkamai (žr. *mutatis mutandis* 2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimą byloje *Hirvisaari prieš Suomiją* (peticijos Nr. 49684/99)).

24.2. Pagal EŽTT praktiką Konvencijai savaimė neprieštarauja teismo įgaliojimai savo iniciatyva keisti nusikalstamos veikos kvalifikavimą, *inter alia* pritaikant baudžiamąjį įstatymą, kuriame numatytas sunkesnis nusikaltimas.

EŽTT jurisprudencijoje pripažįstama, kad Konvencijoje įtvirtintos gynybos teisės yra pažeidžiamos tuo atveju, jeigu žemesnės instancijos teismo nuosprendžiu keičiant veikos kvalifikavimą kaltinamasis nėra iš anksto informuojamas apie tai, todėl dėl pakeisto kaltinimo negali pateikti gynybos argumentų, o aukštesnės instancijos teismas bylą nagrinėja tik teisės aspektu, t. y. nuteistasis neturi visavertės galimybės šiame teisme patikrinti ir nustatyti faktų, reikšmingų kvalifikuojant veiką (2006 m. balandžio 20 d. sprendimas byloje *I. H. ir kiti prieš Austriją* (peticijos Nr. 42780/98); 2006 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje *Mattei prieš Prancūziją* (peticijos Nr. 34043/02)). Tačiau, jeigu tokiais atvejais gynyba turi galimybę ginčyti naują kvalifikavimą fakto ir teisės aspektu, minėtos teisės pripažįstamos užtikrintomis (2002 m. vasario 21 d. sprendimas byloje

Sipavičius prieš Lietuvą (peticijos Nr. 49093/99); 2004 m. birželio 24 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Balette prieš Belgiją* (peticijos Nr. 48193/99); 2006 m. vasario 7 d. nutarimas dėl priimtino byloje *Virolainen prieš Suomiją* (peticijos Nr. 29172/02)).

Taigi pagal EŽTT praktiką teismas gali savo iniciatyva pakeisti nusikalstamos veikos kvalifikavimą, *inter alia* pritaikyti baudžiamąjį įstatymą, kuriame numatytas sunkesnis nusikaltimas, tačiau kaltinamasis turi būti iš anksto informuojamas apie tai ir turi turėti galimybę dėl pakeisto kaltinimo pateikti gynybos argumentus. Tais atvejais, kai kaltinamasis nėra informuojamas apie galimą veikos kvalifikavimo pakeitimą ir neturi galimybės dėl pakeisto kaltinimo pateikti gynybos argumentų, lemiamą reikšmę turi tai, ar kaltinamasis turės teisę teisės ir fakto aspektu apskųsti pakeistą kaltinimą aukštesnės instancijos teismui.

IV

BPK 320 straipsnio 4 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija), 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nuostatų atitikties Konstitucijai vertinimas

25. Pareiškėjas prašo ištirti, ar BPK 320 straipsnio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija) tiek, kiek ja draudžiama baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui pabloginti kito nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį nesant dėl to prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundo, neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjo abejonės ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijai grindžiamos tuo, kad dėl jo gali susidaryti tokia situacija, kad apeliacinės instancijos teismas, atlikęs įrodymų tyrimą ir nustatęs kitokias faktines aplinkybes, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, privalėtų priimti akivaizdžiai neteislingą, kartu ir neteisėtą sprendimą, nes neturėtų teisinės galimybės nei pats įvertinti kito nuteistojo ar išteisintojo, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, kaltės, nei grąžinti baudžiamosios bylos pirmosios instancijos teismui iš naujo nagrinėti ar prokurorui naujam kaltinamajam aktui surašyti.

26. Šiame nutarime minėta, kad:

– pareiškėjo ginčijamą BPK 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su nustatytuoju BPK 326 straipsnyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) matyti, kad baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, kai nėra atitinkamo prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo skundo, negali pakeisti pirmosios

instancijos teismo nuosprendžio arba panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir priimti naujo;

- pagal BPK 326 straipsnio 1 dalies 4, 5 punktus (2007 m. birželio 28 d. redakcija) baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, neturi teisinio pagrindo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui arba perduoti ją prokurorui;

- pagal BPK 314 straipsnio 4 dalį (2007 m. birželio 28 d. redakcija), pasibaigus terminui, per kurį galima prašyti priėmusį nuosprendį teismą atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą, prokuroras, privatus kaltintojas, nukentėjusysis ir civilinis ieškovas nebeturi teisinės galimybės, gindami savo arba viešąjį interesą, paduoti apeliacinio skundo, nors, baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui ištyrus naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, galėtų atsirasti pagrindas paduoti tokį skundą;

- pagal BPK 367 straipsnio 3 dalį (2014 m. kovo 13 d. redakcija) prokuroras, privatus kaltintojas, nukentėjusysis ir civilinis ieškovas neturi teisinės galimybės, remdamiesi apeliacinės instancijos teismo ištirtais naujais ar pirmosios instancijos teismo jau tirtais įrodymais, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, gindami savo arba viešąjį interesą, kreiptis į kasacinės instancijos teismą, siekdami pabloginti asmens, dėl kurio nebuvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį arba asmens, dėl kurio buvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį pabloginti labiau, nei buvo prašoma skunde;

- pagal BPK 443 straipsnio 1 dalį, 444 straipsnio 1 dalies 4 punktą, jeigu baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjančiam teismui būtų buvusios žinomos ar būtų galėjusios būti žinomos kitokios aplinkybės, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, įsiteisėjęs apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiui ar nutarčiai nebūtų teisinio pagrindo dėl jų panaikinti nuosprendį ar nutartį ir atnaujinti baudžiamąją bylą.

27. Aiškinant Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalies nuostatas, konstitucinį teisinės valstybės principą pažymėta, kad:

- pagal Konstituciją valstybė, kaip visos visuomenės organizacija, privalanti garantuoti viešąjį interesą, *inter alia* Konstitucijos saugomų ir ginamų vertybių, kiekvieno asmens ir visos visuomenės veiksmingą apsaugą nuo nusikalstamų kėsinių, turi priedermę imtis įvairių teisėtų priemonių,

užkertančių kelią nusikaltimams, ribojančių ir mažinančių nusikalstamumą; ji tai turi daryti veiksmingai; jeigu valstybė nesiimtų deramų veiksmų, kuriais būtų siekiama užkirsti kelią nusikaltimams, būtų griauamas pasitikėjimas valstybės valdžia, įstatymais, didėtų nepagarba teisei tvarkai, įvairiems socialiniams institutams;

- ši iš Konstitucijos kylanti valstybės priedermė suponuoja įstatymų leidėjo pareigą baudžiamojo proceso santykius įstatymu sureguliuoti taip, kad būtų sudarytos teisinės prielaidos greitai atskleisti ir išsamiai ištirti nusikalstamas veikas, teisingai nubausti nusikalstamas veikas padariusius asmenis (ar kitaip pagal įstatymą išspręsti jų baudžiamosios atsakomybės klausimą);

- pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų neleidžiama teismui, atsižvelgus į visas turinčias reikšmės bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise, nenusižengiant iš Konstitucijos kylantiems teisingumo, protingumo imperatyvams, priimti teisingą sprendimą byloje ir šitaip įvykdyti teisingumą; antraip būtų apriboti ar net paneigti iš Konstitucijos, *inter alia* jos 109 straipsnio 1 dalies, kylantys teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, būtų nukrypta nuo teismo, kaip Lietuvos Respublikos vardu teisingumą vykdančios institucijos, konstitucinės sampratos, taip pat nuo konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo principų;

- teismas turi pareigą ne tik išsamiai ir nešališkai ištirti visas baudžiamosios bylos aplinkybes, bet ir teisingai taikyti baudžiamuosius įstatymus, *inter alia* tinkamai kvalifikuoti kaltinamojo padarytą nusikalstamą veiką;

- konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija.

Taip pat minėta, kad pagal Konstitucijos 111 straipsnio 1 dalį bendrosios kompetencijos teismų instancinės sistemos paskirtis – sudaryti prielaidas aukštesnės instancijos teismuose ištaisyti bet kurias fakto (t. y. teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo) ar bet kurias teisės (t. y. teisės taikymo) klaidas, kurias dėl kokių nors priežasčių gali padaryti žemesnės instancijos teismas, ir neleisti, kad kokioje nors bendrosios kompetencijos teismų nagrinėtoje civilinėje, baudžiamojoje ar kitos kategorijos byloje būtų įvykdytas neteisingumas; priešingu atveju būtų nukrypta nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, būtų pažeista asmens konstitucinė teisė į tinkamą teismo procesą.

28. Sprendžiant, ar BPK 320 straipsnio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija) tiek, kiek nurodyta, neprieštaruja Konstitucijai, pažymėtina, kad įstatymų leidėjas nustatė tokią baudžiamųjų bylų proceso tvarką, dėl kurios galima tokia situacija, kad, prokurorui, privačiam kaltintojui, nukentėjusiajam ir civiliniam ieškovui nebeturint teisinės galimybės paduoti ar papildyti apeliacinio skundo, baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios

instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, ribojamas ginčijamoje nuostatoje atsispindinčių baudžiamojo proceso teisės principų *non reformatio in peius* (pagal kurį jis, nagrinėdamas bylą pagal nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, apeliacinį skundą, negali pabloginti apelianto teisinės padėties) ir *tantum devolutum quantum appellatum* (pagal kurį jis turi tikrinti ir vertinti tik apskųstosios pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies teisėtumą bei pagrįstumą), negali ištaisyti pirmosios instancijos teismo padarytų fakto (t. y. teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo) klaidų, taigi priimti teisingo sprendimo byloje.

Pažymėtina, kad tokia situacija gali susidaryti nagrinėjant bylą ne tik pagal nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, bet ir pagal prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo apeliacinį skundą.

Tokiu atveju pagal BPK 367 straipsnio 3 dalį (2014 m. kovo 13 d. redakcija) nėra ir teisinės galimybės prokurorui, privačiam kaltintojui, nukentėjusiajam ar civiliniam ieškovui kreiptis į kasacinės instancijos teismą siekiant pabloginti asmens, dėl kurio nebuvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį arba asmens, dėl kurio buvo paduotas apeliacinis skundas, padėtį pabloginti labiau, nei buvo prašoma skunde. Pagal BPK 443 straipsnio 1 dalį, 444 straipsnio 1 dalies 4 punktą taip pat nėra teisinės galimybės dėl apeliacinės instancijos teismui buvusių žinomų ar galėjusių būti žinomomis kitokių aplinkybių, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, panaikinti įsiteisėjusį nuosprendį ar nutartį ir atnaujinti baudžiamąją bylą.

29. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad galimos tokios situacijos, kad baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, ribojamas minėtų baudžiamojo proceso teisės principų, negali pats ištaisyti pirmosios instancijos teismo padarytų teisiškai reikšmingų faktų nustatymo ir (ar) vertinimo klaidų, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos, *inter alia* jos 109 straipsnio 1 dalies, kylantys teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą suponuoja, kad įstatyme turi būti nustatyti apeliacinės instancijos teismo įgaliojimai tokioje situacijoje perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

29.1. Minėta, kad nuosprendžio panaikinimo ir bylos perdavimo iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui pagrindai yra nustatyti BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punkte (2007 m. birželio 28 d. redakcija).

Kaip minėta, pagal šį punktą apeliacinės instancijos teismas priima nutartį panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui, jeigu byla išnagrinėjo šališkas pirmosios

instancijos teismas arba byla išnagrinėta pažeidžiant BPK 224 ir 225 straipsniuose nustatytas teisingumo taisykles, arba kai apeliacinės instancijos teisme paaiškėja, kad nuteistasis veikos padarymo metu sirgo ar iki nuosprendžio priėmimo pirmosios instancijos teisme susirgo psichikos liga ir jam turėjo būti taikomos priverčiamosios medicinos priemonės; apeliacinės instancijos teismui nesuteikti įgaliojimai panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti teismui kokiais nors kitais, nei nustatytieji šiame punkte, pagrindais.

29.2. Konstatuotina, kad baudžiamojo proceso teisiniu reguliavimu, pagal kurį apeliacinės instancijos teismas, ištyręs naujus ar pirmosios instancijos teismo jau tirtus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, ribojamas baudžiamojo proceso teisės principų *non reformatio in peius* ir *tantum devolutum quantum appellatum*, neturi įgaliojimų perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, nesudarytos prielaidos teismui priimti teisingą sprendimą byloje (*inter alia* teisingai nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, priteisti teisingą nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą) ir tinkamai įvykdyti teisingumą. Tokiu teisiniu reguliavimu neužtikrinama veiksminga kiekvieno asmens ir visos visuomenės apsauga nuo nusikalstamų kėsinių ir paneigiami iš Konstitucijos, *inter alia* jos 109 straipsnio 1 dalies, kylantys teismo įgaliojimai vykdyti teisingumą, nukrypstama nuo konstitucinės teismo, kaip Lietuvos Respublikos vardu teisingumą vykdančios institucijos, sampratos, konstitucinių teisinės valstybės, teisingumo principų.

29.3. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, kad pagal Konstituciją teismas turi pareigą ne tik ištirti visas bylos aplinkybes, kurios leistų teismui priimti teisingą ir argumentuotą sprendimą, bet ir priimti šį sprendimą per įmanomai trumpiausią laiką. Ši pareiga suponuoją tai, kad baudžiamąją bylą apeliacine tvarka nagrinėjantis teismas, ištyręs įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo, turėtų panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir perduoti bylą jam iš naujo nagrinėti tik tuo atveju, kai nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtis galėtų būti pabloginta iš esmės.

29.4. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog jis, nustatęs, kad Konstitucijai prieštarauja pareiškėjo neginčijamos nuostatos, įtvirtintos tame pačiame teisės akte, kurio kitų nuostatų atitiktį Konstitucijai pareiškėjas ginčija, privalo tai konstatuoti (*inter alia* 2014 m. liepos 11 d., 2015 m. rugsėjo 29 d. nutarimai); konstitucinio teisingumo įgyvendinimas suponuoją tai, kad Konstitucijai prieštaraujantis teisės aktas (jo dalis) turi būti pašalintas iš teisės sistemos (*inter alia* 2001 m. lapkričio 29 d., 2015 m. rugsėjo 22 d. nutarimai).

29.5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad BPK 326 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2007 m. birželio 28 d. redakcija) tiek, kiek jame nenustatyti apeliacinės instancijos teismo įgaliojimai, ištyrus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti esminį nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, prieštarauja Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

30. Tai konstatavus, praranda teisinę prasmę pareiškėjo argumentai, jog dėl BPK 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo gali susidaryti tokia situacija, kad baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjantis teismas, atlikęs įrodymų tyrimą ir nustatęs kitokias faktines aplinkybes, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, privalėtų priimti akivaizdžiai neteisingą, kartu ir neteisėtą sprendimą, nes neturėtų teisinės galimybės nei pats įvertinti kito nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, kaltės, nei grąžinti baudžiamosios bylos pirmosios instancijos teismui iš naujo nagrinėti ar prokurorui naujam kaltinamajam aktui surašyti.

30.1. Taigi nėra teisinio pagrindo teigti, kad BPK 320 straipsnio 4 dalyje (2007 m. birželio 28 d. redakcija) nustatyto teisiniu reguliavimu pažeidžiami Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalis, 109 straipsnio 1 dalis, konstitucinis teisinės valstybės principas.

30.2. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad BPK 320 straipsnio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija) tiek, kiek ja draudžiama baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui pabloginti kito nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį nesant dėl to prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo skundo, neprieštarauja Konstitucijos 31 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

31. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją reguliuoti baudžiamojo proceso santykius ir gali nustatyti įvairius baudžiamųjų bylų nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme modelius. Tačiau įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų neleidžiama aukštesnės instancijos teismui, atsižvelgus į visas bylos aplinkybes ir vadovaujantis teise bei laikantis iš Konstitucijos kylančių teisingumo, protingumo imperatyvų, priimti teisingą sprendimą byloje ir veiksmingai užtikrinti asmens konstitucinę teisę į tinkamą ir teisingą baudžiamąjį procesą.

Todėl įstatymų leidėjas siekdamas užtikrinti asmens teisę į teismą per įmanomai trumpiausią laiką, teisingo, bylos aplinkybėmis pagrįsto ir argumentuoto teismo sprendimo priėmimą, gynybos teises, ir atsižvelgdamas į pasirinktą baudžiamųjų bylų nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme modelį, gali nustatyti ir kitokius būdus aukštesnės instancijos teismuose ištaisyti bet kurias teisiškai

reikšmingų faktų nustatymo ir vertinimo klaidas, kurias dėl kokių nors priežasčių gali padaryti žemesnės instancijos teismas, *inter alia* numatyti teisę prokurorui, privačiam kaltintojui, nukentėjusiajam ir civiliniam ieškovui paduoti apeliacinį skundą (ar papildyti paduotąjį) tais atvejais, kai, ištyrus ir įvertinus įrodymus apeliacinės instancijos teisme, galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą.

32. Kartu pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, konstitucinės teisės į teisingą teismą sudedamoji dalis yra asmens teisė į pagrįstą (argumentuotą) sprendimą, kuri suponuoja būtinybę aukštesnės, *inter alia* apeliacinės, instancijos teismui turėti visas procesines galimybes tinkamai išnagrinėti gautus skundus ir priimti teisingus ir pagrįstus (argumentuotus) sprendimus, o žemesnės instancijos teismų klaidų ištaisymas ir su tuo susijęs kelio neteisingumui užkirtimas yra būtina prielaida atitinkamos bylos šalių ir visuomenės apskritai pasitikėjimui teismų sistema garantuoti ir skatinti.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 320 straipsnio 4 dalis (2007 m. birželio 28 d. redakcija; Žin., 2007, Nr. 81-3312) tiek, kiek ja draudžiama baudžiamąją bylą apeliacine tvarka pagal nuteistojo apeliacinį skundą nagrinėjančiam teismui pabloginti kito nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį nesant dėl to prokuroro, privataus kaltintojo, nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo skundo, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 326 straipsnio 1 dalies 4 punktas (2007 m. birželio 28 d. redakcija; Žin., 2007, Nr. 81-3312) tiek, kiek jame nenustatyti apeliacinės instancijos teismo įgaliojimai, ištyrus įrodymus, kuriuos įvertinus galėtų būti padarytos išvados, kad faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo nustatytųjų pirmosios instancijos teismo ir tai gali lemti esminį nuteistojo, išteisintojo ar asmens, kuriam byla nutraukta, padėties pabloginimą, perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo principams.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

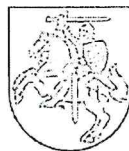
Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2984, faks. (8 5) 262 5940, el. p. rastine@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT267044060000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriui
p. Augustinui Normantui

2017-04-13 Nr. (1.39.) LR - 3205
Į 2017-02-14 Nr. S-51-389

Kopija
Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai
Lietuvos Respublikos generalinei prokuratūrai
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai
Nacionalinei teismų administracijai

DĖL SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO

Teisingumo ministerija, vykdydama Ministro Pirmininko pavedimą, įformintą Vyriausybės kanclerio 2017 m. vasario 14 d. rezoliucija Nr. S-51-389, pagal kompetenciją išnagrinėjo Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2014 m. lapkričio 7 d. pažymyje Nr. 4D-2014/1-707 pateiktas rekomendacijas (toliau – Rekomendacijos). Taip pat Teisingumo ministerijoje buvo gautos ir pagal kompetenciją įvertintos Vidaus reikalų ministerijos 2017 d. vasario 27 d. raštu Nr. 1D-1105 ir Generalinės prokuratūros 2017 d. kovo 27 d. raštu Nr. 17.2.-2715 pateiktos pozicijos aptariamam klausimui (pridedamos).

Atsakydami, pranešame, kad Teisingumo ministerija pritaria Rekomendacijose nurodytiems siūlymams inicijuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pakeitimus, reglamentuojant, kad proceso dokumentai baudžiamojo proceso dalyviams (išskyrus Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 8¹ straipsnyje nurodytus atvejus, kai asmuo nurodo, kad procesinius dokumentus pageidauja gauti elektroninio ryšio priemonėmis) būtų siunčiami registruota pašto siunta. Manytina, kad Rekomendacijose nurodytu siūlymu baudžiamojo proceso įstatyme įtvirtinti privalomą procesinių dokumentų siuntimą proceso dalyviams registruota pašto siunta baudžiamojo proceso procesinių dokumentų siuntimo tvarka būtų tinkamai suvienodinta su kitose teisenose (administracinėje teisenoje ir civiliniame procese) naudojama praktika. Kartu būtų užtikrinta, kad baudžiamojo proceso dalyviai jiems skirtus atitinkamus procesinius dokumentus visais atvejais gautų besąlygiškai bei laiku ir tokiu būdu būtų sudarytos tinkamos sąlygos minėtiems dalyviams veiksmingai įgyvendinti savo procesines teises baudžiamajame procese. Kita vertus, siekianti išvengti neproporcingos pareigos visus be išimties prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų raštus, procesinius sprendimus ir pan. siųsti registruota pašto siunta, manytina,

100 Atkurtai
Lietuvai

baudžiamojo proceso įstatyme būtų tikslinga papildomai detalizuoti, kurie procesiniai dokumentai privalomai būtų siunčiami registruoto pašto siunta arba šią detalizavimo pareigą deleguoti generaliniam prokurorui.

Atsižvelgiant į tai, informuojame, kad Teisingumo ministerija neprieštarauja Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo tikslingumui, tačiau, siekiant užtikrinti teisėkūros proceso ekonomiškumo principo reikalavimų įgyvendinimą ir atitinkamai išvengti dažnų epizodinių baudžiamojo proceso įstatymo pakeitimų, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus rekomendacijų įgyvendinimas bus inkorporuotas į kitus Teisingumo ministerijos planuojamus inicijuoti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento nustatyta tvarka Vyriausybei teiktinus Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pakeitimus.

PRIDEDAMA. 2 lapai.

Teisingumo ministrė

Milda Vainiutė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
GENERALINĖ PROKURATŪRA

Lietuvos Respublikos teisingumo
viceministrui Donatui Matuizai

2017-03-27 Nr. 17.2.-2715
[2017-03-09 Nr. (1.39.)7R-2147

Gedimino pr. 30, 01104 Vilnius

DĖL SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO

Informuojame, kad Lietuvos Respublikos prokuratūra pritaria Seimo kontrolieriaus 2017 m. vasario 8 d. pažymoje Nr. 4D-2016/1-1118 pateiktai rekomendacijai inicijuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso papildymą, reglamentuojant, kad procesiniai dokumentai proceso dalyviams (jei asmuo nenurodė, jog procesinius dokumentus pageidauja gauti elektroniniu paštu) būtų siunčiami registruota pašto siunta.

Siekiant išvengti pareigos visus prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų raštus siųsti registruotu paštu, Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo įstatymo projekte tikslinga detalizuoti, kurie procesiniai dokumentai privalo būti siunčiami registruotu paštu, arba teisę tai nustatyti įstatymo įgyvendinamajame teisės akte deleguoti generaliniam prokurorui.

Priėmus sprendimą procesinius dokumentus proceso dalyviams siųsti tik registruota pašto siunta, ženkliai išsaugtų prokuratūros ir ikiteisminio tyrimo įstaigų pašto išlaidos ir dėl to prireiktų papildomų finansinių išteklių tokio įstatymo įgyvendinimui. Tad įstatymo įsigaliojimas turėtų būti atidėtas bent iki 2018 m. sausio 1 d.

Generalinio prokuroro
pavadootojas

Žydrūnas Radišauskas

Z. Burokas, tel. (8 5) 266 2320, el. p. zenonas.burokas@prokuraturos.lt

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius,
tel.: (8 5) 271 7154 / 271 7178, faks. (8 5) 271 8551, el. p. bendrasisd@vrm.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188601464

Teisingumo ministerijai

2017-04-06 Nr. 1D-1914

Į 2017-03-09 Nr. (1.39.)7R-2147

DĖL ORGANIZUOTO NUSIKALSTAMUMO UŽKARDYMO IR KONTROLĖS PRIEMONIŲ

Vykdydami Ministro Pirmininko pavedimą, įformintą Vyriausybės kanclerio 2017 m. vasario 14 d. rezoliucija Nr. S-51-389, informuojame, kad išnagrinėjome Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus 2017 m. vasario 8 d. pažymoje Nr. 4D-2016/1-1118 (toliau – pažyma) nagrinėjamą problematiką dėl nukentėjusiojo informavimo apie ikiteisminio tyrimo nutraukimą.

Informuojame, kad pritariame pažymoje išreikštai pozicijai, kad esamas teisinis reguliavimas visais atvejais neužtikrina tinkamos procesinių dokumentų įteikimo procedūros baudžiamajame procese, dėl ko galimi atvejai, kai asmuo dėl ikiteisminio tyrimo tyrėjo ar prokuroro pasirinkto informavimo būdo gali ne laiku gauti procesinius dokumentus ar jų negauti apskritai. Tokiu būdu dėl netinkamo informavimo asmuo negali tinkamai užtikrinti savo procesinių teisių baudžiamajame procese.

Atsižvelgę į tai, manome, kad tikslinga svarstyti galimybę papildyti baudžiamojo proceso normas ir nustatyti imperatyvią nuostatą dėl asmenų informavimo registruotu paštu ar kitu būdu, kuris užtikrintų, kad asmuo procesinius dokumentus gaus besąlygiškai.

Vidaus reikalų viceministras

Česlovas Mulma

Renatas Vitkauskas, tel. 271 7269, el. paštas renatas.vitkauskas@vrm.lt

Atkurtai
Lietuvai